בצלם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים (ע.ר.)

"بتسيلم" مركز المعلومات الاسرائيلي لحقوق الانسان في الاراضي المحتلة

B'TSELEM - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories

דף מידע מאי 1998

הפרד ומשול:

האיסור על מעבר בין הרצועת עזה לבין הגדה המערבית

רחוב עמק רפאים 43 (קומה שניה), ירושלים 93141
טלפון 02/5617271, פקס' 02/5610756
شارع عيمك رفائيم ٤٣ (الطابق الثاني)، القدس ٩٣١٤١،
تلفون ٥٦١٧٢٧١-٢. فاكس ٥٦١.٧٥٦-٢.
43 Emek Refaim St. (Second Floor), Jerusalem 93141
Tel. 02/5617271, Fax. 02/5610756
e-mail: btselem@actcom.co.il
http://www.btselem.org

בצלם

דף מידע מאי 1998

הפרד ומשול:

האיסור על מעבר בין רצועת עזה לבין הגדה המערבית

__בצלם__ הוא ארגון זכויות אדם עצמאי שהוקם בשנת 1989 במטרה לתעד את הפרות זכויות האדם בשטחים ולהביאן לידיעת קובעי המדיניות והציבור הרחב. ממצאי __בצלם__ מבוססים על עבודת שטח ותחקירים עצמאיים וכן על מקורות רשמיים, עתונות, ונתוני ארגוני זכויות אדם ישראליים, פלסטיניים ובינלאומיים.

כתיבה: יעל שטיין

עבודת שטח: פואד אבו חאמד, נג'יב אבו רקייה

עריכה גראפית: דינה שר

בשער: מחסום תרקומיה (צילום: באסם עיד)

בצלם מבקש להודות ל**מוקד להגנת הפרט** על עזרתו בהכנת הדו"ח

ISSN 0792-4003

מבוא

בהסכמי אוסלו הצהירו ישראל ואש"פ כי הם רואים את הגדה המערבית ואת רצועת עזה כ"יחידה טריטוריאלית אחת". על-מנת ליישם עיקרון זה הוסכם על הפעלתו של "מעבר בטוח", שיקשר בין רצועת עזה לבין הגדה המערבית. הכוונה היתה לאפשר לפלסטינים לעבור דרך שטח ישראל מאזור אחד של הרשות הפלסטינית למשנהו, וזאת מבלי להתעכב בתוך ישראל.

בהסכם הביניים סוכמו הסדרים מפורטים להפעלת המעבר הבטוח בין רצועת עזה לגדה המערבית. למרות שחלפו למעלה משנתיים מאז נחתם ההסכם, ועל-אף הבטחות חוזרות ונשנות מצד גורמים רשמיים בישראל, המעבר הבטוח לא פועל עד היום.

הסכמי אוסלו הינם פוליטיים במהותם, ועל כן ל**בצלם**, כארגון זכויות אדם, אין עמדה כוללת לגביהם. דו"ח זה עוסק רק בפגיעות בזכויות האדם הנגרמות כתוצאה מכך שהסעיפים העוסקים במעבר הבטוח אינם מיושמים. האיסור החל היום על פלסטינים תושבי השטחים לעבור בין רצועת עזה לבין הגדה המערבית פוגע במספר זכויות אדם בסיסיות, בראשן הזכות לחופש התנועה, ומנוגד להוראות המשפט הבינלאומי אותן התחייבה ישראל לקיים.

בצלם פרסם בעבר מספר דו"חות בנושא הסגר המוטל על השטחים מזה מספר שנים והשפעותיו על תושבי השטחים. בדו"חות אלה, ובדו"חות שפרסמו בנושא זה ארגונים אחרים, נסקרו ההשפעות של מדיניות הסגר של ישראל על תושבי השטחים והנזקים הנגרמים כתוצאה ממדיניות זו. דו"ח זה עוסק רק בהשלכות של האיסור על תושבי השטחים לעבור בין רצועת עזה לגדה המערבית, כחלק ממדיניות הסגר הכוללת.

בדו"ח יתוארו ההסדרים שנקבעו בהסכמים לגבי המעבר הבטוח ויתואר המצב היום, כשהמעבר איננו מופעל. לצורך המחשת הבעיה, יובאו עדויות של תושבי השטחים הנפגעים מכך שאינם יכולים לעבור בין רצועת עזה לבין הגדה המערבית.

רקע

לאחר מלחמת ששת הימים הוציאו המפקדים הצבאיים בגדה המערבית וברצועת עזה צווים שהגדירו אזורים אלה כשטחים צבאיים סגורים.[1] בשנת 1972 הוצאו צווי יציאה כלליים, שהתירו לתושבי השטחים לצאת מהם באופן חופשי על-מנת להיכנס לישראל ולמזרח ירושלים וכדי לעבור בין רצועת עזה לבין הגדה המערבית. השהייה בתוך תחומי הקו הירוק ובמזרח ירושלים נאסרה על תושבי השטחים בין השעה 1:00 לשעה 5:00 בבוקר.

ביוני 1989 הוגבלו לראשונה היתרי היציאה הכלליים. ישראל הנהיגה אז ברצועת עזה את שיטת הכרטיסים המגנטיים, לפיה רק מי שבידו כרטיס כזה יכול לצאת מהרצועה. כרטיסים מגנטיים לא הונפקו לאסירים משוחררים, עצירים מינהליים לשעבר ואף פלסטינים שנעצרו ושוחררו בלא כל אשמה. בגדה המערבית הונפקו תעודות זהות ירוקות, במקום כתומות, לפלסטינים עליהם אסרה ישראל לצאת מהשטחים.

בינואר 1991, בזמן מלחמת המפרץ, שינתה ישראל את המדיניות בה נקטה מאז כיבוש השטחים ב-1967. היתר היציאה הכללי מ-1972 בוטל,[2] וכל תושב שטחים שרצה להיכנס לישראל נדרש להצטייד בהיתר יציאה אישי. ההשפעה של ביטול היתר היציאה הכללי על תושבי השטחים לא היתה מיידית. בתחילה הנפיקה ישראל היתרים רבים לתקופה ממושכת יחסית, ומלבד ימי סגר מוחלט על השטחים, יכלו מרבית הפלסטינים להמשיך ולהיכנס לישראל כדבר שבשגרה. אולם, בהדרגה הקשיחה ישראל את מדיניותה בנוגע להנפקת היתרים, והחל משנת 1991 פחת באופן עקבי מספרם של תושבי השטחים הנכנסים לישראל ולמזרח ירושלים.

המדיניות החדשה יצרה מצב בו השטחים מחולקים לשלושה אזורים, שהמעבר ביניהם תלוי בקבלת היתר מן הרשויות הישראליות: רצועת עזה, הגדה המערבית ומזרח ירושלים. גם התנועה בתוך הגדה המערבית הוגבלה, שכן דרך המלך בין דרום הגדה לצפונה עוברת בירושלים, שהכניסה אליה נאסרה.

ביטול היתר היציאה הכללי בשנת 1991 סימן את ראשיתה של מדיניות הסגר הקבוע, שהגיעה לשיאה כשנתיים לאחר מכן. בחודש מארס 1993, בעקבות הריגתם של תשעה אזרחים ישראלים ושישה אנשי כוחות ביטחון על-ידי פלסטינים תושבי השטחים, הטילה ישראל סגר כולל על השטחים "עד להודעה חדשה". לצורך אכיפת הסגר הציבה ישראל מחסומים על הקו הירוק, בין הגדה המערבית למזרח ירושלים ובתוך תחומי השטחים. אישורים ניתנו במשורה ועל-פי קריטריונים שלא היו ידועים לפלסטינים.

מדיניות הסגר נמצאת בתוקף עד היום. הסכמי אוסלו, והשינויים הגיאו-פוליטיים שבאו בעקבותיהם, כמעט ולא שינו הגבלות אלו. חומרת הסגר משתנה בהתאם לנסיבות. כך למשל, לאחר מעשי אלימות של פלסטינים נגד ישראלים מוטל על השטחים סגר מוחלט שבמסגרתו לא ניתנים היתרי יציאה, למעט מקרים חריגים במיוחד. סגר מוחלט מוטל לא פעם על השטחים גם בעת חגים ישראליים.

מאז כיבוש השטחים בשנת 1967 לא הטילה ישראל הגבלות כה גורפות וכה ממושכות על זכות התנועה של כל תושבי השטחים. בעבר נהגה ישראל להטיל על כל השטחים, או על אזורים מסוימים בהם, עוצר או סגר לזמן מוגבל, לרוב בתגובה למעשי אלימות נגד ישראלים, להפגנות או לשביתות. לאחר פרוץ

---

1. צו בדבר שטחים סגורים (אזור הגדה המערבית (מס' 34) תשכ"ז-1967. הוראה דומה הוצאה לגבי רצועת עזה. מזרח ירושלים ושטחיהם של מספר כפרים סופחו לשטח מדינת ישראל וצווים אלה לפיכך אינם חלים עליהם. **בצלם** שותף לעמדתה של הקהילה הבינלאומית, לפיה מזרח ירושלים היא שטח כבוש המהווה חלק מהגדה המערבית. בנושא זה ר' **בצלם** , **מדיניות של אפליה: הפקעת קרקעות, תכנון ובניה במזרח ירושלים**, מאי 1995.
2. הוראה בדבר התליית היתר יציאה כללי (מס' 5) (הוראת שעה) (יהודה והשומרון), התשנ"א-1991. הוראה דומה הוצאה לגבי רצועת עזה.

האינתיפאדה הטילה ישראל תכופות עוצר או סגר על אזורים מסוימים בשטחים, או על כל השטחים, וביישובים מסויימים הגיע מספר ימי העוצר שהוטל עליהם עד לשליש מימות השנה. עוצר לילי קבוע הוטל ברצועת עזה ממאי 1988 ועד מאי 1994, מועד כניסת הרשות הפלסטינית לרצועה. עם זאת, עד 1993, יכלו רוב תושבי השטחים לקבל היתר כניסה לישראל ולנוע בין רצועת עזה לבין הגדה המערבית, כל עוד לא הוטל סגר או עוצר.[3]

3. לפירוט של הפרות זכויות אדם הכרוכות בסגר ר' בין השאר **בצלם, הסגר על הגדה המערבית ורצועת עזה – פגיעות ישירות ונלוות בתושבי השטחים**, אפריל 1993; **בצלם, ללא גבולות – פגיעה בזכויות אדם בצל הסגר**, אפריל 1996; Human Rights Watch\Middle East, Israel's Closure of the West Bank and Gaza Strip, July 1996; Palestinian Centre for Human Rights, The Israeli Policy of Closure – Legal, Political and Humanitarian Evaluation, 1996.

"המעבר הבטוח" בהסכמי אוסלו

בהצהרת העקרונות הסכימו ישראל ואש"פ כי "שני הצדדים רואים את הגדה המערבית ואת רצועת עזה כיחידה טריטוריאלית אחת ששלמותה תישמר במסגרת תקופת הביניים".[4] הצהרה זו חזרה על עצמה בשני הסכמי הביניים שנחתמו לאחר מכן.[5]

בנספח I להסכם הביניים. העוסק בענייני ביטחון, חזרו הצדדים על התחייבות זו בהרחבה:[6]

> על מנת לשמר את השלמות הטריטוריאלית של הגדה המערבית ורצועת עזה כיחידה טריטוריאלית אחת, ולקדם את התפתחותן הכלכלית ואת הקשרים הדמוגראפיים והגיאוגרפיים ביניהן, יישמו שני הצדדים את הוראות נספח זה תוך כיבוד ושמירה על תנועה רגילה ושוטפת, ללא מכשולים, של בני-אדם, כלי-רכב וטובין, בתחומי הגדה המערבית, ובין הגדה המערבית ורצועת עזה.

התנועה בין רצועת עזה לבין הגדה המערבית מחייבת מעבר דרך שטח ישראל, שהכניסה אליה ללא היתר נאסרה עם הטלת הסגר הקבוע על השטחים. לפיכך נקבע בהסכמים כי יופעל "מעבר בטוח", שיקשר בין הגדה המערבית לרצועת עזה, בו יעברו אנשים, כלי רכב וסחורות מבלי לסטות מנתיבם ומבלי להתעכב בשטח ישראל. בהסכם קהיר סוכם על הפעלת מעבר כזה רק בין רצועת עזה ליריחו, מאחר שרק אזורים אלה הועברו אז לרשות הפלסטינית.[7] בהסכם הביניים סוכם על הפעלת המעבר בין רצועת עזה לכל שטחי הגדה המערבית.[8]

בהסכם הביניים נקבעו הנהלים על-פיהם יעברו תושבי השטחים במעבר הבטוח. לפי ההסכם, יופעל המעבר דרך ארבעה מחסומים: ברצועת עזה יהיה המעבר דרך מחסום ארז, בו יעברו אנשים וכלי רכב, ודרך מחסום קרני, שישמש למעבר סחורות בלבד. בגדה המערבית יהיה המעבר דרך מחסום תרקומיה שבנפת חברון ומחסום נוסף שיוצב באזור מבוא חורון. נקבע כי המעבר הבטוח יפעל לפחות עשר שעות ביום, למעט יום כיפור, יום הזיכרון ויום העצמאות, אז יהיה המעבר סגור.

לפי ההסכם, יידרשו העוברים במעבר הבטוח להצטייד ב"כרטיס מעבר בטוח" שתנפיק להם ישראל. מי שמחזיק ברשיון כניסה לישראל, יוכל לעבור במעבר מבלי להצטייד באישור נוסף. הכרטיס יוחתם על-ידי ישראל בנקודות המעבר, בציון זמן היציאה וזמן ההגעה המשוער לנקודה השנייה. על העוברים במעבר הבטוח ייאסר לסטות מדרכם והם יידרשו לעמוד בזמנים שיוטבעו על-גבי הכרטיס בנקודות המעבר, למעט מקרים של עיכוב מחמת מקרים רפואיים דחופים או תקלות טכניות. נקבע כי ההסדרים המדויקים בנוגע לדרך בה יונפקו כרטיסי המעבר הבטוח עבור אנשים וכלי רכב, יוכרעו על-ידי הוועדה המשותפת לענייני ביטחון.

פלסטינים שישראל אסרה עליהם להכנס לתחומה, יוכלו לעבור במעבר הבטוח באוטובוסים שילוו על-ידי משטרת ישראל, ויפעלו בין השעות 7:00 בבוקר עד 2:00 בצהריים, פעמיים בשבוע. אנשים אלה יידרשו לקבל אישור מעבר בישראל לפחות חמישה ימים לפני יום הנסיעה המיועד.[9]

מהסדרי המעבר הבטוח שנקבעו בהסכם עולה בבירור כי הפעלת הסדרים אלה לא תיצור מצב בו תהיה תנועה חופשית של תושבי השטחים בין רצועת עזה לגדה המערבית. כל מעבר בין שני אזורים אלה ייעשה בפיקוח ישראלי ולאחר קבלת רשיון מתאים מישראל.

---

4. הצהרת העקרונות על הסדרי ביניים של ממשל עצמי, שנחתמה בוושינגטון ב-13.9.93 (להלן: הצהרת העקרונות), סעיף 4.
5. Agreement on the Gaza Strip and the Jericho Area שנחתם ב-4 במאי 1994 (להלן: הסכם קהיר), סעיף 23(6); Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and the Gaza Strip שנחתם ב-28 בספטמבר 1995 (להלן: הסכם הביניים), סעיפים 11(1) ו-31(8).
6. סעיף 1(2) לנספח I להסכם הביניים.
7. סעיף 9 לנספח I להסכם קהיר.
8. סעיף 10 לנספח I להסכם הביניים.
9. בהסכם קהיר נקבעו למעבר הבטוח הסדרים זהים, למעט ההסדר לגבי אנשים שאין להם רשיון כניסה לישראל. בסעיף 9 לנספח I להסכם קהיר נקבע כי אנשים אלה יוכלו לקבל רשיונות מעבר, לפי שיקול דעתה של ישראל ובהתאם לסידורים שייעשו לגבי כל מקרה ומקרה בנפרד.

המצב היום

מאז נחתם הסכם קהיר, בו הוסכם לראשונה על הפעלת המעבר הבטוח בין רצועת עזה לבין הגדה המערבית, נשמעו הבטחות חוזרות ונשנות מצד גורמים ישראליים כי המעבר יופעל בקרוב. באוגוסט 1994 פורסם כי בפגישה של ועדת התיאום והקישור שנערכה יום קודם לכן סוכם על הפעלתו המיידית של המעבר הבטוח בין עזה ליריחו.[10] באפריל 1995 פורסם כי "נסללה הדרך להפעלת המעבר הבטוח בין עזה ליריחו".[11] בדצמבר 1995 פורסם כי סוכם על "פתיחת שני מסלולים של המעבר הבטוח בין עזה לגדה, כבר בסוף החודש."[12] בינואר 1996 נמסר כי כבר הוקמה יחידה במשמר הגבול שתהיה אחראית על אבטחת המעבר הבטוח.[13] ביוני 1996 פורסם מפי מקור צבאי, כי "הדיונים בין צה"ל לפלשתינאים בעניין זה הם בעיקר טכניים, מאחר שעד שלא תוקם הממשלה החדשה, לא יפעיל צה"ל את המעבר הבטוח."[14]

עד היום לא הושגה הסכמה בין הצדדים לגבי הפעלת המעבר. בנספח להסכם חברון מינואר 1997, צוין נושא המעבר הבטוח כאחד הנושאים שיש לדון בהם בדחיפות, אך למרות שחלפה מאז למעלה משנה, עד היום לא הסתיים המשא ומתן בנושא.[15]

מאז החתימה על הסכם הביניים הועלו מספר הצעות בנוגע לדרך בה יפעל המעבר הבטוח. לאחר החתימה על ההסכם, העלתה הרשות הפלסטינית הצעה לבניית כביש עילי בין רצועת עזה לדרום הגדה המערבית וטענה כי היא מסוגלת לגייס את הכסף לכך.[16] רשות הנמלים והרכבות הישראלית הציעה להניח מסילת רכבת שתחבר בין הגדה המערבית לרצועת עזה, הצעה שזכתה לתמיכה של גורמים אירופאיים.[17] ההצעה האחרונה שהועלתה היתה להפעיל קו אוטובוס ממוגן מיוחד בין רצועת עזה לגדה המערבית.[18] רעיונות אלה מעולם לא בוצעו.

ישנן מספר מחלוקות בין הצדדים המעכבות את הפעלתו של המעבר הבטוח.[19] המחלוקת העיקרית נסבה סביב מיקומה של נקודת המעבר בנתיב הצפוני. בהסכם הביניים נקבע כי נקודה זו תהיה "באזור מבוא חורון". ישראל רוצה למקם את נקודת המעבר מזרחית יותר, באזור רמאללה. הפלסטינים מתנגדים לכך, מתוך חשש שיהיה בכך משום תקדים שישפיע על קביעת הגבול בעתיד, נושא שאמור להיות חלק מהמשא ומתן על הסדר הקבע.

ישנן מחלוקות נוספות. למשל, בהסכם הביניים כתוב שפלסטינים שעוברים במעבר הבטוח יהיו כפופים לחוק הישראלי, אך הרשות הפלסטינית מסרבת להכיר בסמכותה של ישראל לעצור אנשים הנוסעים במעבר. מחלוקת נוספת נסבה סביב הפעלת המעבר בשבת. לפי ההסכם, המעבר יהיה פתוח כל ימות השנה, למעט שלושה ימים, אך ישראל מתנגדת להפעלת המעבר בשבת בנימוק של עלות גבוהה מדי, בעיקר לאחר שהאחריות להפעלתו תועבר לגורם אזרחי. מחלוקת נוספת נוגעת לנשיאה בעלויות ההקמה וההפעלה של המעבר הבטוח.

נוסף לכל אלה, טוענת ישראל כי שיקולי ביטחון מונעים את הפעלת המעבר הבטוח. כך למשל, בתגובה לטענת הפלסטינים כי ישראל מפירה את ההסכמים

---

10. **הארץ**, 18.8.94.
11. **הארץ**, 7.4.95.
12. **ידיעות אחרונות**, 7.12.95.
13. **הארץ**, 30.1.96.
14. **הארץ**, 7.6.96.
15. הנספח הוכן על-ידי דניס רוס, השליח המיוחד של ארה"ב למזרח התיכון, לבקשת ראש הממשלה בנימין נתניהו וראש הרשות הפלסטינית יאסר ערפאת. בנספח פורטו נושאים שאינם קשורים לחברון ובהם יש לדון בהקדם.
16. **הארץ**, 8.12.95.
17. **ידיעות אחרונות**, 22.1.96; **מעריב**, 23.2.96; **הארץ**, 3.1.97.
18. **ידיעות אחרונות**, 2.7.97, 8.7.97.
19. ר' למשל **הארץ**, 7.6.96, 6.5.97, 26.2.98.

שחתמה עליהם בכך שאינה מכירה באחדות הטריטוריאלית של רצועת עזה והגדה המערבית, טען מתאם הפעולות בשטחים דאז, האלוף אורן שחור כי "ישראל התחייבה לכך, אולם בפועל צרכי הביטחון שלה, ובעיקר הסגר, מקשים על מימוש עיקרון זה".[20] בפגישה של נציגי **בצלם** עם האלוף מאיר דגן, ראש המטה ללוחמה בטרור, אמר האלוף דגן כי הפעלת המעבר הבטוח היא בעייתית, שכן "מעבר בין עזה לאיו"ש יקצר את הקשר בין מפקדות המחבלים".[21]

הטענה כי לא ניתן להפעיל היום את המעבר הבטוח משיקולי ביטחון, אינה יכולה להישמע היום, שכן בעת ניסוח ההסכמים נבחן האיזון הראוי בין צרכי הביטחון של ישראל לבין הזכות לחופש תנועה של תושבי השטחים. לאחר החתימה על הסכם קהיר, במאי 1994, אמר מפכ"ל המשטרה דאז, רב-ניצב אסף חפץ, כי "משטרת ישראל לא צופה בעיות ביטחון במעבר הבטוח בין רצועת עזה לבין יריחו. המעבר הבטוח נועד להבטיח מעבר קבוע לאורך כל השנה, כולל במצבים של סגר בין עזה ליריחו. אנו לא צופים בעיות ביטחון כתוצאה מהמעבר הבטוח".[22] משחתמה ישראל על ההסכמים, המחייבים אותה להפעיל את המעבר, אין היא יכולה לשוב ולהעלות אותם שיקולי ביטחון, שנבחנו כבר, כמניעה להפעלתו.

כל עוד לא יופעל המעבר הבטוח, נשארת בתוקף מדיניות הסגר, לפיה כל תושב שטחים הרוצה לעבור בין רצועת עזה לגדה המערבית, צריך לקבל רשיון מישראל, שהקריטריונים לקבלתו נוקשים ביותר והשגתו כרוכה בהליך ביורוקרטי ארוך.[23]

מאז העברת הסמכויות לרשות הפלסטינית, נדרשים פלסטינים להגיש את בקשותיהם לרשיונות השונים אצל נציגיה. אלה מעבירים את הבקשה לפקידי מינהלת התיאום והקישור (מת"ק) הישראלית בנפות השונות, המכריעים בבקשה. התשובה לבקשה מועברת חזרה לנציגי הרשות, המוסרים אותה למגיש הבקשה. רק בקשה לכרטיס מגנטי, המהווה תנאי מוקדם להגשת בקשה לרשיון יציאה מרצועת עזה, מוגשת במת"ק הישראלי, וזהו ההליך היחידי שבו פונה התושב הפלסטיני ישירות לרשות ישראלית.

דחיית בקשות נעשית בלא נימוקים ופעמים רבות נמסרת התשובה למבקש בעל-פה בלבד. לא פעם נדחית הבקשה בשל "מניעה בטחונית" הנוגעת למבקש, למרות שלא ברור על אילו עובדות מתבססת קביעה זו. הערעור נעשה אף הוא בפני הפקידים הפלסטיניים ובאף שלב לא ניתנת למגיש הבקשה אפשרות לטעון את טענותיו בפני מקבלי ההחלטות הישראלים.

התערבות של גורמים ישראליים, בהם ארגוני זכויות אדם, מביאה לא פעם, באורח פלא, לאישור הבקשה לאחר שנדחתה. בעת הכנת הדו"ח, העביר **בצלם** לדובר מתאם הפעולות בשטחים, שלמה דרור, רשימה של שמונה אנשים שבקשותיהם לעבור בישראל כדי להגיע לרצועת עזה או לגדה המערבית, נדחו. בעקבות פניה זו, אושר מעברם של שבעה מהם, בהם אנשים שבקשתם הקודמת נדחתה בשל "מניעה בטחונית". גם התערבותו של **המוקד להגנת הפרט** מסייעת במקרים רבים בהשגת רשיון לאחר שהבקשה הראשונה נדחתה.

הליך זה אינו תקין ומצביע על דחייה שרירותית של בקשות. ברור שאם כבר בשלב הראשון היתה הבקשה נבדקת לגופה, התערבותם של ארגוני זכויות אדם לא היתה מוסיפה או מורידה. בתשובה לשאלת **בצלם** בנוגע לאישור בקשות בעקבות התערבות של ארגונים, טען דובר המתאם כי אין למשרד מתאם הפעולות בשטחים את המשאבים הכספיים הנדרשים לצורך בדיקה יסודית של כל בקשה ובקשה.[24]

באופן אבסורדי, היום קל יותר לפלסטיני להיכנס לישראל ולעבוד בה מאשר לעבור בין רצועת עזה לבין הגדה המערבית. לפי הקריטריונים החלים היום, פלסטיני הרוצה לעבוד בישראל צריך להיות "מעל גיל 25, נשוי, וללא רישום בטחוני או פלילי".[25] בחודש מארס 1998 פורסם בעיתונות כי גיל המינימום לעבודה בישראל הורד ל-23 וכי ניתנים לעובדים גם

---

20. **הארץ**, 27.11.96. ר' גם **הארץ** 23.7.96.
21. הפגישה התקיימה ב-29.1.97.
22. **הארץ**, 19.5.94.
23. לפירוט של ההליך הביורוקרטי טרם העברת הסמכויות לרשות הפלסטינית ר' **בצלם**, **"טירטורים" ביורוקרטיים, הטרדה והתעמרות במהלך פעילות מבצעית, בגדה המערבית בשנה הראשונה להסכם העקרונות**, ספטמבר 1994.
24. נמסר בשיחה טלפונית עם **בצלם** ב-19.1.98.
25. מכתב לאגודה לזכויות האזרח מדובר מתאם הפעולות בשטחים, שלמה דרור, מיום 18.1.98.

אישורי לינה בישראל.[26] בנוסף, דובר מתאם הפעולות בשטחים, שלמה דרור, מסר ל**בצלם** כי "בוטלו מכסות העובדים הפלסטינים בישראל וכל מי שעומד בקריטריונים ויש לו מקום עבודה רשאי להיכנס לישראל".[27] בניגוד לכך, המעבר בין רצועת עזה לבין הגדה המערבית היום הוא כמעט בלתי אפשרי, למעט הסדר מיוחד שנקבע עבור ביקורי משפחות ואשר יפורט להלן.

תושבי הגדה המערבית ותושבי רצועת עזה מקיימים ביניהם קשרים הדוקים בכל תחומי החיים ולפיכך פוגע בהם האיסור על המעבר בין האזורים באופן קשה. האיסור על המעבר בין רצועת עזה לגדה המערבית עומד בניגוד להוראות המשפט הבינלאומי ופוגע בזכות לחופש תנועה, המעוגנת במספר אמנות בינלאומית שישראל חתמה עליהן והתחייבה לפעול לפיהן. בנוסף, בשל ההשלכות של האיסור על המעבר החופשי בין האזורים על חייהם של הפלסטינים, נפגעות זכויות אחרות של תושבי השטחים, בהן הזכות לחיי משפחה, הזכות לעבוד והזכות לחינוך.[28]

26. **הארץ**, 30.3.98.
27. מכתב ל**בצלם** מדובר מתאם הפעולות בשטחים, שלמה דרור, מיום ה-12.2.98.
28. לפירוט של הפרות המשפט הבינלאומי על-ידי ישראל במסגרת מדיניות הסגר, ר' רשימת הדו"חות בה"ש 4.

ביקורי משפחות

בין תושבי רצועת עזה לבין תושבי הגדה המערבית קיימים קשרי משפחה רבים. הניתוק בין שני האזורים מונע את המפגש בין בני המשפחות למשך תקופות ארוכות ולעיתים למשך שנים, אפילו כאשר מדובר בבני זוג, בהורים או בילדים. במקרים רבים מונעת ישראל מבני המשפחה להיפגש גם בעת אירועים משפחתיים כמו חתונות או לידות, או לאחר אסונות, כמו מוות או מחלה.

בנובמבר 1997 סוכם בין ישראל לרשות הפלסטינית על מעבר של 600 פלסטינים בשבוע בין רצועת עזה לגדה המערבית לצורך ביקורי משפחות. אולם, כפי שהדגיש דובר מתאם הפעולות בשטחים במכתבו ל**בצלם**, "ההקלות במעבר פלסטינים בין איו"ש לעזה ובחזרה ניתנו כהקלות הומניטריות ואין להן קשר למעבר הבטוח".[29]

במכתב ל**בצלם** מסגן אורית קיטה, מענף הדין הבינלאומי בפרקליטות הצבאית, נאמר כי על-פי ההסדר שנקבע, "מכסת היתרי המעבר עומדת על 300 היתרים לשבוע מכל אזור. מכסה זו חולקה בין הגזרות באיו"ש ואזח"ע לפי בקשת הרש"פ [הרשות הפלסטינית]. כך, לנפת חברון ורמאללה נקבעה מכסה של 60 היתרים; לנפות שכם וטול כרם נקבעה מכסה של 50 היתרים; לנפת בית לחם נקבעה מכסה של 35 היתרים; לנפת ג'נין נקבעה מכסה של 25 היתרים ולנפת יריחו נקבעה מכסה של 20 היתרים."[30]

הסדר זה חל רק על גברים מעל גיל 45 ונשים מעל גיל 35 בתנאי שלא הוגדרו על-ידי השב"כ כ"מנועים ביטחונית". ילדים מתחת לגיל 14 אינם זקוקים לאישור.[31] כל מי שלא עונה על תנאים אלה, אינו יכול להכלל בהסדר זה כדי לבקר את משפחותו.

הסדר זה הוא שרירותי ואינו משקף את הצרכים האמיתיים של תושבי השטחים. ההגבלות הקיצוניות על גיל המבקרים מונעות מרבים מתושבי השטחים להפגש עם משפחותיהם.

ההסדר שנקבע יוצר מצב אבסורדי: המכסות לעובדים פלסטיניים הנכנסים לישראל ושוהים בה בוטלו, ואילו לצורך מעבר בין הגדה המערבית לרצועת עזה נקבעו מכסות. גיל המינימום שבו מתירים לגברים להיכנס לישראל לצורך עבודה נמוך ב-22 שנה מהגיל בו מתירים להם לעבור בישראל לצורך ביקור בני משפחה.

איבתיסאם חסן איבראהים אבו שהלא, בת 29, נשואה ואם לשני ילדים, תושבת עזה[32]

אני ילידת רמאללה. בשנת 1993 נישאתי למוחמד עבד א-לטיף תאופיק אבו שהלא, תושב עזה, ועברתי להתגורר שם איתו. בעזה נולדו שני ילדיי, ראמי ומחמוד. בעבר, הייתי מבקרת את משפחתי ברמאללה פעמיים בשנה, באמצעות רשיון שהיו נותנים לי בעזה. במת"ק הפלסטיני ברמאללה היו נותנים לי רשיון לחזור לרצועת עזה.

ב-22.10.97 הגעתי לרמאללה עם הרשיון שקיבלתי בעזה, יחד עם שני הילדים שלי. אחרי שבועיים הגשתי בקשה לרשיון לחזור לעזה וצירפתי לבקשה צילום של תעודת הזהות של בעלי. אחרי כשבוע הודיעו לי במת"ק הפלסטיני ברמאללה שבקשתי נדחתה בגלל שאני לא בגיל המתאים. צריך להיות בני יותר מ-35 כדי לקבל את הרשיון, ואני צעירה יותר.

אח שלי ואשתו גרים ברמאללה וגם אמא שלי, שהיא בת 70, והיא זקוקה לעזרתי. אני רוצה לקחת אותה איתי לעזה כדי שאני אוכל לטפל בה. היום הגשתי עוד פעם בקשה לרשיון לעזה, גם בשבילי וגם בשביל אמא שלי. בינתיים אני נמצאת כאן ברמאללה עם שני ילדיי, בלי בעלי.

אני רוצה לחזור לבעלי ולביתי בעזה. אני לא מבינה מדוע אסור לי.

---

29. מכתב ל**בצלם** משלמה דרור, דובר מתאם הפעולות בשטחים, מה-12.2.98.
30. מכתב ל**בצלם** מסגן אורית קיטה מענף הדין הבינלאומי בפרקליטות הצבאית מה-18.1.98.
31. מכתב ל**בצלם** משלמה דרור, דובר מתאם הפעולות בשטחים, מה-12.2.98.
32. עדותה נגבתה על-ידי נגיב אבו רקייה, ב-7.12.97 ברמאללה.

חנאן טאהר מוחמד שיח' אחמד, בת 24, נשואה ואם לילד, תושבת עזה

מקרה זה טופל על-ידי המוקד להגנת הפרט

חנאן שיח' אחמד, תושבת מחנה הפליטים קלנדיה שבנפת רמאללה, נישאה ב-19.2.95 למוחמד עבד אל-כרים איבראהים אבו שעיר, תושב עזה, ועברה להתגורר עמו בביתו. ב-10.12.95 נולד לבני הזוג בן. בחודש מאי 1996 עבר אביה של הגב' שיח' אחמד ניתוח ולאחר שקיבלה רשיון היא נסעה לבקרו במחנה הפליטים קלנדיה. בעלה ובנה, אז בן חצי שנה, נשארו בעזה.

בחודש ספטמבר 1996, לאחר שמצבו של אביה השתפר, רצתה הגב' שיח' אחמד לחזור לבעלה ולבנה בעזה. היא הגישה מספר בקשות להיתר מעבר בישראל וכניסה לעזה, אך כל בקשותיה נדחו.

בחודש יוני 1997 פנתה הגב' שיח' אחמד ל**מוקד להגנת הפרט** כדי שיסייע לה לקבל רשיון חזרה לעזה. **המוקד להגנת הפרט** פנה לרשויות בבקשה להנפיק עבורה רשיון כזה. התשובה שהתקבלה היתה כי "הנ"ל מנוע כניסה לישראל מטעמי ביטחון". הגב' שיח' אחמד נעצרה בשנת 1992, נשפטה בבית-משפט צבאי ונידונה לשנתיים וחצי מאסר בגין ניסיון לדקור חייל. באוקטובר 1996 היא נעצרה בירושלים לימים ספורים בגין שהייה בלתי חוקית.

המוקד להגנת הפרט פנה לרשויות בשנית והדגיש את העובדה שהגב' שיח' אחמד לא ראתה את בנה התינוק זה יותר משנה. בעקבות מכתב זה התקבל האישור, וב-30.7.97 נכנסה הגב' שיח' אחמד לעזה ונפגשה עם משפחתה.

אחמד ח'אלד אחמד חמארשה, בן 31, רווק, תושב הכפר יעבד שבנפת ג'נין[33]

אני עובד כפקיד במשרד הנוער והספורט הפלסטיני ברמאללה כשנתיים וחצי. למדתי סוציולוגיה ומדעי המדינה באוניברסיטת ביר זית. בתקופת לימודיי הכרתי סטודנטית מרצועת עזה. אנחנו בקשר כשנה וחצי ורוצים להתחתן. לפי המקובל, אני צריך לנסוע לרצועת עזה כדי להכיר את משפחתה של אשתי לעתיד, ואחר-כך אני צריך לנסוע עם משלחת של נכבדים כדי לבקש את ידה ממשפחתה, כנהוג בחברה שלנו. עד שאני לא עושה את זה, אני לא יכול להתחתן.

באפריל 1997 הגשתי בפעם הראשונה בקשה לרשיון מעבר לעזה במת"ק האזרחי הפלסטיני ברמאללה דרך המשרד לצעירים וספורט. כשבוע לאחר הגשת הבקשה, קיבלתי מהישראלים תשובה בעל-פה דרך המת"ק הפלסטיני שאני מסורב מסיבות ביטחוניות. הגשתי בקשה נוספת ביוני 1997, אך גם בקשה זו נדחתה באותה עילה, לאחר כשבוע.

בסוף נובמבר 1997 בקשתי להיכנס לעזה כעוזרו של השר לצעירים וספורט. מנהל המשרד ברמאללה העביר לישראלים הודעה שבכוונת השר לנסוע מהגדה לרצועת עזה, ושמי נמסר כאחד מהמלווים של השר. הישראלים השיבו שאני לא יכול לנסוע עם השר כי אני מנוע מסיבות ביטחוניות.

אני בודק עכשיו אפשרות לנסוע לירדן, משם לנסוע למצרים ולהיכנס לעזה דרך מסוף רפיח, ואחר-כך לחזור לגדה באותה דרך.

הייתי עצור בבתי כלא בישראל תשע פעמים (הראשונה ב-23.11.88). חמישה מהמעצרים שלי היו מעצרים מנהליים. בסה"כ הייתי בבתי-כלא כארבע וחצי שנים. הפעם האחרונה הייתה בין יולי 1993 לספטמבר 1994, אז נשפטתי בבית המשפט הצבאי בג'נין על אחזקת נשק וחברות בארגון "החזית הדמוקרטית".

כיום אני בן 31 ורוצה לבנות לעצמי חיים עם משפחה וילדים. אני עובד במשרד שעצם קיומו הוא תוצאה של השלום עם ישראל. אם אני מקבל את המצב הזה סימן שהפכתי דף ופניי לבניית עתידי ומשפחתי, אך אני לא יכול לעשות זאת כי לא נותנים לי רשיון.

33. עדותו נגבתה על-ידי נג'יב אבו רקייה במשרדו של העד ברמאללה ב-13.1.98.

להיענש על מגורים ב"ישראל", מאת עאליה סיקסיק[34]

אבי התקשר אלי לפני מספר חודשים, ואמר לי שהרופאים גילו אצל אמי גידול במוח. הניתוח נקבע ליום המחרת. "את צריכה להיות מוכנה לכל דבר", הוא אמר לי בקול עצוב. לא יכולתי לעצור בעצמי, והתחלתי לבכות. איך יכול אדם להכין עצמו לידיעה שאחד מהוריו עלול למות בקרוב?

המחשבה הראשונה שלי היתה לנסוע לעזה מיד, אבל כמובן שבנסיבות בהן אנחנו חיים אין זה אפשרי. מישהו שאני מכירה התקשר עבורי למינהל האזרחי בבית-אל כדי להסדיר את נסיעתי לעזה. ברגע שאושרה נסיעתי הלכתי הביתה, ארזתי תיק, אספתי את בני מהמעון ונסעתי לעזה.

במחסום ארז הראיתי את תעודת הזהות שלי ואמרתי לחייל שהכניסה שלי אושרה. החייל הלך לקצין האחראי, ששמו אבי לגמן. אחרי חצי שעה דפקתי על דלתו ושאלתי אותו אם יש בעיה. הוא אמר לי לצאת ולא להיכנס למשרד שלו. הבטן שלי התהפכה. לא יכולתי להרשות לעצמי לבכות. הייתי חייבת לשלוט בעצמי בגלל בני, שסבל גם הוא, ואיבוד שליטה שלי היה מקשה עליו עוד יותר.

אחרי חצי שעה נוספת, דפקתי שוב על הדלת של הקצין. אמרתי לו שאמא שלי שוכבת בבית-החולים במצב קשה, ושכבר אישרו את הכניסה שלי במשרד בבית-אל. הוא אמר לי שאני צריכה להיענש על כך שנשארתי בישראל בלי אישור. אמרתי לו שאני גרה ברמאללה מאז 1993 בגלל שנישאתי לתושב הגדה המערבית. "אז את גרה בישראל ארבע שנים!" הוא אמר, "צריך להעניש אותך על כך". הוא הסתובב וחזר למשרדו.

בני התלונן שהוא רעב וצמא, אבל לא היה שם קיוסק כדי לקנות לו משהו. שאלתי את החיילים אם אני יכולה לתת להם כסף כדי שהם יביאו לי קצת אוכל ומים. אחד מהם הביא לי מים, אבל הם אמרו לי שאין אוכל במחסום ארז.

אחרי שחיכיתי שעה נוספת, הלכתי לקצין ושאלתי אותו אם הוא מוכן לחשוב על המקרה שלי מנקודת הראות של זכויות האדם, לחשוב עלי ועל בני כעל בני אדם. הוא חזר על המילים שאמר לי קודם, שצריך להעניש אותנו. "את גרה בישראל ארבע שנים בלי רשיון, ועכשיו את אומרת לי שאת רוצה לראות את אמא שלך בגלל שהיא גוססת בבית-החולים". שאלתי אותו מה הוא רוצה לעשות אתי. "להחזיר אותך לעזה ולעולם לא לתת לך לצאת", הוא אמר.

התחלתי לבכות. למה אני צריכה להיענש? בגלל שהתאהבתי במישהו מהגדה המערבית במקום במישהו מעזה? האם שיקולים ביטחוניים או פוליטיים יכלו אי פעם לשלוט על לבו של אדם?

אני מרגישה שנולדתי רק כדי להיענש על כך שלמדתי באוניברסיטת ביר זית. בזמן האינתיפאדה נענשנו כולנו כשהאוניברסיטה היתה סגורה. כל כך הרבה זמן בוזבז כשלא יכולנו לעזוב את בתינו בגלל עוצר. ביום החתונה שלי, ההורים שלי היו האורחים היחידים מהמשפחה שלי, כי אף אחד אחר לא קיבל רשיון. אחרי החתונה, הישראלים סירבו לשנות את הכתובת בתעודת הזהות שלי, ולאפשר לי לחיות אופן חוקי עם בעלי.

בני, שהוא בן שלוש ומתחיל עכשיו להבין את העולם, אמר לי: "אמא, אל תדאגי. אני אשיג רובה ואירה בקצין הישראלי שגרם לך לבכות". זה החריד אותי. אני רוצה שבני הקטן יחיה חיים נורמליים, בלי שישפילו אותו ובלי שיחלום על להרוג ישראלים. אני מקווה שיום אחד אני אהיה אופטימית בקשר לעתיד של בני.

---

34. הקטע שלהלן פורסם ב: **The Palestinian Human Rights Monitoring Group, The Palestinian Human Rights Monitor**, Issue No. 5, Sept.-Dec. 1997. ותורגם על-ידי **בצלם**.

האשם אחמד מוחמד בטראן, בן 58, נשוי ואב לעשרה ילדים, תושב טול כרם[35]

יש לי ארבעה אחים ברצועה, שלושה מהם נשואים, ושתי אחיות, אחת נשואה ויש לה ילדים והשנייה רווקה. לאשתי יש חמישה אחים ושתי אחיות בעזה, כולם נשואים. יש לנו גם דודים ובני דודים, כולם ברצועת עזה. גם אשתי וגם אני רוצים להגיע לרצועת עזה כשיש אירועים משפחתיים, אך אנחנו לא יכולים לעשות זאת בגלל שאי אפשר להשיג רשיון.

ב-25.8.96 נפטר אחי מרואן בעזה. בני המשפחה שלי בעזה שלחו לי בפקס את תעודת הפטירה, ואני ניגשתי עם זה למת"ק בטול כרם וביקשתי רשיון כניסה לרצועה כדי להשתתף בהלווייתו של אחי. הבקשה שלי נדחתה ולא קיבלתי רשיון. ב-2.12.96 נפטרה אחותי ראודה. שוב הגשתי בקשה למת"ק בטול כרם עם תעודת פטירה שלה. אחרי 12 יום נתנו לי רשיון לנסוע ליומיים. קיבלתי את הרשיון יום לאחר תחילת תוקפו ונשאר לי רק יום אחד לנסוע בבוקר, להיות עם משפחתי ולחזור באותו יום. חזרתי לטול כרם רק אחרי ארבעה ימים.

ב-21.2.97 נפטר אבי, אחמד, ושוב ניגשתי עם תעודת הפטירה שנשלחה אלי מעזה וביקשתי רשיון כניסה לעזה. במשך שבועיים אמרו לי במת"ק שעדיין אין תשובה. ביום ה-15 אמרו לי במת"ק טול כרם שבקשתי נדחתה.

מאז התייאשתי ולא הגשתי יותר בקשות, כי אם לא נתנו לי רשיון לקבור את אבי, אז איזו סיבה יכולה להיות כדי שיתנו לי רשיון? אם אני אגיד שאני סתם מתגעגע לאחי ואחיותיי בעזה ורוצה לבקר אותם, זה ישכנע את הישראלים לתת לי רשיון?

דיאב מחמוד מוחמד מתולי, בן 45, נשוי ואב לתשעה ילדים, תושב אל-בירה שבנפת רמאללה[36]

בשנת 1973 התחתנתי עם פאטמה, תושבת עזה. לאשתי יש ברצועת עזה שלושה אחים ושלוש אחיות, כולם נשואים ויש להם ילדים. אחותי עאישה גרה עם בעלה בשכונת סברא בעזה, מאז שנת 1984. יש לה בן אחד. לאחי סבע, שגר בקלקיליה, יש שתי בנות נשואות, סאמיה וראניה, ושתיהן גרות בעזה עם ילדיהן.

לפני שהיה צריך לקבל רשיון כדי לעבור בין הגדה לעזה, הייתי מבקר את קרובי משפחתי ברצועה שלוש או ארבע פעמים בשנה. אבל מאז שאנחנו צריכים לקבל רשיון לכך, אני לא יכול לעשות זאת יותר. הפעם האחרונה שביקרתי את בני משפחתי בעזה היתה ביום 7.3.93.

בשנת 1995 הגשתי בקשה לנסוע לארצות הברית, קיבלתי ויזה לארצות הברית, נשארתי בה שלושה שבועות וחזרתי. טסתי דרך שדה התעופה בן גוריון ודרך אותו שדה תעופה חזרתי. לא עשו לי בכלל בעיות בדרך. אבל לרצועת עזה לא נותנים לי להגיע.

הגשתי בקשה לרשיון כניסה לעזה במת"ק האזרחי הפלסטיני ברמאללה בחג הסוכות של היהודים. לא קיבלתי תשובה. הגשתי בקשה נוספת לאותו מת"ק ב-16.11.97 ושוב לא קיבלתי תשובה. ב-23.11.97 הגשתי עוד בקשה וצירפתי אליה צילום של תעודת הזהות של אחותי עאישה שגרה בעזה, כדי להוכיח שיש לי אחות בעזה. ביום 25.11.97 הודיעו לי אנשי המת"ק ברמאללה שבקשתי נדחתה על-ידי הישראלים, מבלי שהודיעו לי על סיבת הסירוב.

סעיד עלי בנאת אל-חג'אג'רה, בן 73, נשוי, תושב ח'רבת אל-ערוב שבנפת חברון

מקרה זה טופל על-ידי המוקד להגנת הפרט

חמשת בנותיו של מר אל-חג'אג'רה נשואות ומתגוררות עם משפחותיהן במחנה הפליטים ג'באליא שברצועת עזה. מר אל-חג'אג'רה נעצר בשנת 1985, נשפט בבית-משפט צבאי ונידון לשנתיים וחצי מאסר. הוא שוחרר לפני שריצה את כל תקופת המאסר, מסיבות בריאותיות. ב-20.11.97 הגישו מר אל-חג'אג'רה ואשתו בקשה להיתר כניסה לרצועת עזה. למחרת התקבלה תשובה לפיה בקשתו של מר אל-חג'אג'רה נדחתה מסיבות בטחוניות. אשתו קיבלה רשיון.

המוקד להגנת הפרט פנה לרשויות ב-16.12.97 בבקשה להנפיק למר חג'אג'רה רשיון כניסה לרצועת עזה. משלא התקבלה כל תשובה, פנה **המוקד** בעניינו שוב ב-18.2.98. ב-25.2.98 נמסר ל**מוקד** כי אושר למר

35. עדותו נגבתה על-ידי נג'יב אבו רקייה ב-20.11.97 בטול-כרם.
36. עדותו נגבתה על-ידי נג'יב אבו רקייה ב-27.11.97 באל-בירה.

אל-חג'אג'רה להיכנס לרצועת עזה למשך שבוע בין התאריכים ה-9.3.98 וה-15.3.98. כן נמסר כי על מר אל-חג'אג'רה להגיע למשרד התיאום והקישור בחברון ב-8.3.98 בשעה 14:00 כדי לקחת את ההיתר. מר אל-חג'אג'רה הגיע למשרד במועד שנאמר לו, אך שם נמסר לו כי אין בידיהם רשיון עבורו. רק לאחר שיחת טלפון של **המוקד** עם המשרד, נמסר למר אל-חג'אג'רה הרשיון.

ב-9.3.98 נסע מר אל-חג'אג'רה לרצועת עזה. ב-15.3.98, היום בו פג ההיתר, הגיע מר אל-חג'אג'רה למחסום ארז בשעה 10:00 בבוקר, על-מנת לחזור לביתו שבגדה המערבית. כאשר הגיע למחסום הישראלי, לקח ממנו החייל במחסום את ההיתר ואמר לו: "תחזור תמות בעזה". מר אל-חג'אג'רה חזר לבנותיו במחנה הפליטים ג'באליא, ובנו הודיע ל**מוקד** כי ההיתר נלקח מאביו והוא לא יכול לחזור.

המוקד התקשר לרשויות בניסיון להבין מדוע נלקח ההיתר ממר אל-חג'אג'רה. בתשובה נמסר שההיתר נלקח שכן מר אל-חג'אג'רה מנוע כניסה לישראל מטעמים בטחוניים. כדי להסדיר את חזרתו לביתו עליו לפנות למשרד התיאום והקישור הפלסטיני בעזה. לאחר מספר שיחות טלפון נוספות מטעם **המוקד**, בהן חזר והדגיש כי יש להחזיר למר אל-חג'אג'רה את רשיונו, נמסר להם כי העניין סודר ושעל מר אל-חג'אג'רה להגיע למחסום ארז, שם מחכה לו ההיתר. כאשר הגיע מר אל-חג'אג'רה למחסום, הוא עוכב על-ידי החיילים למשך כשעה. ולאחר מכן נמסר לו שמאחר והשעה מאוחרת, פקע תוקף הרשיון שלו ועליו לשוב למחרת.

למחרת, ב-16.3.98, נמסר ל**מוקד** כי הונפק למר אל-חג'אג'רה היתר חד-יומי וכי עליו להגיע למחסום ארז ולקחת אותו. באותו יום הגיע מר אל-חג'אג'רה למחסום ארז, שם המתין לו הרשיון, וחזר לביתו.

פגיעה בכלכלה הפלסטינית

הסגר המוטל על השטחים מאז 1993 גורם נזקים כבדים לכלכלה הפלסטינית. רוב הנזקים נגרמים כתוצאה מהאיסור המוטל על תושבי השטחים להיכנס לישראל המגביל בצורה ניכרת את האפשרות לעבוד בה ולסחור עמה. עם זאת, גם הניתוק בין רצועת עזה לגדה המערבית גורם להפסדים ומשפיע על התפתחותה של הכלכלה הפלסטינית.

בין הגדה המערבית לרצועת עזה נוצרו במהלך השנים קשרים כלכליים וסחורות רבות המיוצרות ברצועת עזה נמכרו בגדה המערבית, ולהפך. האיסור על מעבר חופשי בין שני האזורים שינה באופן משמעותי את נתוני המסחר בין רצועת עזה לגדה המערבית. כך למשל, לפני הטלת האיסור כ-50% מהסחורות המיוצרות ברצועת עזה שווקו בגדה המערבית. בסוף שנת 1995 שווקו בגדה המערבית רק 11% מהסחורות המיוצאות מרצועת עזה וברבע השלישי של שנת 1996, היווה היצוא מרצועת עזה לגדה המערבית רק 2%.[37]

הסיבות לכך ברורות. מעבר הסחורות בין רצועת עזה והגדה המערבית נעשה היום ברצועת עזה בעיקר דרך מחסום קרני. בשל הסגר המוטל על השטחים, משאיות עזתיות כמעט ואינן רשאיות לצאת מרצועת עזה. ישראל מאפשרת אמנם למספר מצומצם של משאיות לצאת מרצועת עזה לישראל עם ליווי בטחוני, אך ליווי זה אינו מגיע לגדה המערבית. בשל הסגר, משאיות מהגדה לא יכולות להגיע לרצועה, ולפיכך רוב הסחורה מובלת מרצועת עזה ואליה במשאיות ישראליות. משאית עזתית מגיעה למחסום עם סחורה, פורקת אותה, ולאחר בדיקה בטחונית קפדנית מועמסת הסחורה שוב על משאית ישראלית המובילה אותה לישראל או לגדה המערבית. השיטה פועלת גם ההפך, וסחורה המגיעה לרצועה נפרקת במחסום מן המשאית הישראלית ומוטענת שוב על משאית פלסטינית. הליך זה כרוך בעלויות גבוהות, שכן בעלי הסחורה נדרשים לשלם לאנשים הפורקים ומטעינים אותה ולבעלי המשאיות הישראליות המובילות את הסחורה. ההמתנה במחסום אורכת שעות, ולא פעם ימים, ותלויה, בין השאר, במספר החיילים המוצבים באותו הזמן במחסום. לא פעם מתקלקל חלק מן הסחורה במהלך ההמתנה ולא ניתן עוד לשווק אותה.[38]

כאשר מוטל על השטחים סגר מוחלט, נסגר המעבר. במצב זה, סוחרים אינם מסוגלים להתחייב לספק הזמנות בזמן ומאבדים מאמינותם. כך למשל, בחודש אוגוסט 1997 הוטל על השטחים סגר מוחלט בתגובה לפיגוע בירושלים. הנתונים על מספר המשאיות המובילות סחורה בין רצועת עזה ובין הגדה המערבית, מראים בבירור את ההשפעה שהיתה לכך על המסחר. בחודש יולי 1997 הותר ל-635 משאיות מרצועת עזה להעביר סחורה לגדה המערבית ול-413 משאיות להעביר סחורה מהגדה המערבית לרצועת עזה. לעומת זאת, בחודש אוגוסט הותר רק ל-179 משאיות מרצועת עזה להעביר סחורה לגדה המערבית (ירידה של כ-70%) ול-199 משאיות מהגדה המערבית להעביר סחורות לרצועת עזה (ירידה של כ-50%).[39]

בנוסף, בשל ההגבלות על המעבר בין רצועת עזה לגדה המערבית, סוחרים אינם יכולים להיפגש עם לקוחותיהם או לחפש לקוחות חדשים. הקשר האישי, שהוא בעל חשיבות רבה בניהול עסקים, נמנע מהם במקרים רבים.

סיבה נוספת לירידה המשמעותית בנתוני המסחר בין רצועת עזה לגדה המערבית היא חוסר היציבות במצב הפוליטי והמשפטי בשטחים הגורם לחוסר ודאות לגבי העתיד. הסיכון הגבוה עבור משקיעים אינו מאפשר ביסוס קשרים כלכליים, השקעות חדשות והרחבת השקעות ישנות.

---

37. Economic and Social Conditions in the West Bank and Gaza Strip, Quarterly Report, Winter-Spring 1997, United Nations, Office of the Special Coordinator in the Occupied Territories, Gaza, 1 April 1997.

38. מעבר קרני אמור להיות מועבר בעתיד הקרוב לאחריות רשות שדות התעופה, דבר שאמור לקצר את זמן המעבר, אך העברת האחריות נדחתה בשל הפסקת המשא ומתן בנושא בין ישראל לרשות הפלסטינית. ר' **הארץ**, 5.1.98.

39. הנתונים נמסרו ל**בצלם** ב-26.1.98 על-ידי Office of the Special Coordinator in the Occupied Territories, United Nations.

בדו"ח שהוכן על-ידי הבנק העולמי ומכון פלסטין למחקר של מדיניות כלכלית, נמנו מספר גורמים המונעים את פיתוחה של הכלכלה הפלסטינית, בהם הניתוק הטריטוריאלי בין רצועת עזה לבין הגדה המערבית. מעבר חופשי בשטחים, כולל המעבר בין הגדה המערבית לרצועת עזה, מצויין בדו"ח כאחד השינויים החיוניים הנדרשים לצורך ייצוב ופיתוח של הכלכלה הפלסטינית.[40]

במאמר שסקר את מצבן הכלכלי של חברות בגדה המערבית שסחרו עם רצועת עזה לפני שישראל הטילה הגבלות על חופש התנועה, נכתב:

> כתוצאה מעלייה חדה בהוצאות נסיעה, קשיים לוגיסטיים, חקיקה חדשה ומגבילה, וירידה באמינות השיווקית, נאלצות חברות בגדה המערבית לזנוח את השוק העזתי...
>
> לנוכח מסלול מכשולים זה, הניצב בפני חברות מהגדה המערבית המבקשות למכור בעזה, ולנוכח השתלטות יבואנים זולים על נתח השוק שלהן, אין זה מפתיע שחברות אלה נאלצות לחפש שווקים חדשים. בעוד המאבק לאחדות הפלסטינית נמשך, המאבק להשגת אחדות כלכלית נמצא בנסיגה, והגדה המערבית מפסידה את עזה.[41]

מאהר ח'ליל אחמד עאמר, בן 37, נשוי ואב לשלושה ילדים, תושב ח'אן יונס[42]

אני אחד הבעלים של מפעל לייצור ברגים ודיבלים ממתכת ועוד כל מיני מוצרים דומים. המפעל קיים משנת 1993. 60-70% מהתוצרת של המפעל משווקת בגדה המערבית. את חומר הגלם אנו קונים בישראל וחלק מהחומרים אנחנו מייבאים בייבוא מיוחד. יש לנו רשת של חנויות בשכם, חברון, קלקיליה, ג'נין ובעוד מקומות בגדה המערבית.

עד לפני קרוב לשנה היה ברשותי כרטיס מגנטי ורשיון כניסה לישראל, שאפשר לי כניסה לגדה המערבית. את הרשיון השגתי בזמנו דרך משרד המסחר והתעשייה כאן בעיר עזה, ולצורך מילוי תפקידי במפעל הייתי נוסע באופן סדיר לגדה המערבית. לפני כשנה פג תוקף הכרטיס המגנטי שלי. הלכתי למשרדי המת"ק הישראלי במחסום ארז. נתתי לפקיד הצבאי את הכרטיס המגנטי שלי, שתוקפו פג וביקשתי להחליפו בחדש. הפקיד נתן לי נייר מחדר המחשב של המת"ק שכתוב עליו "שלילי".

כיום אני מעמיס את הסחורה שלי על משאית שנוסעת עד מעבר קרני. שם הסחורה מועברת למשאית ישראלית בעלת לוחיות זיהוי צהובות. לפעמים מעבירים את הסחורה למשאית מהגדה, כאשר אין סגר והמשאיות מהגדה יכולות להגיע. הנהג מחלק את הסחורה בגדה. השנה שילם המפעל כ-75,800 ש"ח למשאיות עבור הובלה. לפני שנה שילמנו 115,000 ש"ח. אם היה מעבר חופשי מהרצועה לגדה, עלות ההובלה היתה אולי עשירית מזה.

אנחנו רוצים לפתוח מחסן של המפעל שלנו בגדה המערבית כדי לספק את הסחורה באופן יותר מהיר ולהתמודד עם תנאי התחרות הקיימים בשוק. יש לי לקוחות שאני לא יודע איך הם נראים בכלל, ואין כמו מפגש אישי בין היצרן למפיץ להסדיר את העסקאות שמתבצעות. למשל, רק הנהג שמחלק את הסחורה לוקח מבעל החנות את הצ'יק עבור הסחורה שהוא מקבל, אבל תאריך פירעון הצ'יק הוא לרוב לטווח רחוק, כי אני לא נמצא במקום, לא יכול להעריך את מצב הלקוח ולא יכול לדעת אם אני יכול ללחוץ עליו להקדים את תאריך הפירעון או לא, מתי אני עלול לסכן את העסקה, מתי לא ודברים כאלה. ניהול עסקים באלפי שקלים רק בטלפון ועל-ידי שליחים ונהגים איננו יעיל וגורם להפסדים לעומת ניהול ישיר שלי כבעל המפעל.

את הברגים אנחנו אורזים בקופסאות קרטון של שבעה ק"ג כל אחת. במחסום קרני פותחים את כל הקרטונים ושופכים כל קרטון כדי לבדוק מה יש בתוכו, ואחרי זה אורזים מחדש את הקרטון. כל זה עולה לי 300-400 ש"ח לכל משלוח. אני משלם לפועלים במחסום קרני שפורקים את הסחורה ואח"כ מעמיסים אותה מחדש, ואני משלם גם את עלות הבדיקה הביטחונית. פריקה וטעינה אחרי הבדיקה של כל משלוח עולה כ-200 ש"ח.

---

40. The World Bank and the Palestine Economic Policy Research Institute, **Development Under Adversity? The Palestinian Economy in Transition**, October 30, 1997, pp. 10-13, 18.

41. "Losing Gaza", **Palestine Economic Pulse**, Arab Economist Association, Ramallah, May-June 1996 (תרגום של **בצלם**).

42. עדותו נגבתה על-ידי נג'יב אבו רקייה ב-30.12.97 בח'אן יונס.

כל ההוצאות האלה היו נחסכות אם הייתי מעמיס את הסחורה ישר מהמפעל בח'אן יונס על משאית ושולח את הסחורה שלי ישר לגדה. מצידי שהישראלים ילוו את המשאית שיוצאת מעזה עד שתיכנס לגבולות הגדה וכך יבטיחו את ביטחונם מבלי שאני אינזק. מדוע אני צריך לשלם עבור תחושת הביטחון של הישראלים כאשר אני מבקש בסך הכל רק למכור את התוצרת שלי כמו כל יצרן אחר בעולם? כל זה אינו מסכן את ביטחון ישראל כלל וכלל.

חסן סולימאן מוסטפא אבו רידה, בן 58, נשוי ואב ל-21 ילדים, תושב חזאעה שבנפת ח'אן יונס[43]

עד כניסת הרשות הפלסטינית לעזה התפרנסתי ממסחר בירקות בגדה המערבית. יש בבעלותי משאית וולוו. הייתי קונה את הירקות מהחקלאים ברצועת עזה, מעמיס אותם על המשאית שלי ומוכר את הסחורה בגדה המערבית, בעיקר בשכם ובחברון. בכפר אידנא שבנפת חברון היה לי מקום שאליו הייתי מגיע, ובעלי חנויות ירקות היו מגיעים אלי לשם וקונים ממני את הסחורה. הייתי מרוויח כ-100 דינאר ביום (כחמש מאות ש"ח) ומזה פרנסתי את משפחתי הגדולה — שתי נשותי ו-21 ילדיי.

בשנת 1995 הישראלים התחילו לדרוש רשיון במעבר בין רצועת עזה לגדה המערבית. הלכתי למשרד החקלאות הפלסטיני שבעיר עזה והגשתי בקשה לרשיון כניסה עם המשאית שלי כדי שאוכל להמשיך בעבודתי. חזרתי למשרד החקלאות הפלסטיני אולי 20 פעמים כדי לשאול אם בקשתי אושרה, אבל כל פעם אמרו לי שאין עדיין רשיון. זה נמשך עד שנואשתי מלקבל רשיון והפסקתי ללכת למשרד כדי לברר מה קרה עם הבקשה שלי.

בחודש מאי 1997 הגשתי עוד בקשה, כי אני צריך לעבוד, והייאוש לא פתר את בעיות הפרנסה שלי שהלכו והחריפו. בעקבות הבקשה קיבלתי רשיון כניסה לישראל עם המשאית שלי, בתנאי שאסע עם ליווי ישראלי. הבעיה היתה שלא יכולתי להשתמש ברשיון הזה, כי הליווי הישראלי מגיע רק לתוך ישראל ולא מגיע לגדה.

כיום יש לי רשיון כניסה לישראל. הרשיון הוא אישי בלבד, בלי המשאית. אני אדם מבוגר שלא צריך את העבודה כפועל בישראל, אני צריך רשיון למעבר בין הרצועה לגדה המערבית, כדי שאוכל להעמיס ירקות על המשאית שלי ולנסוע למכור בגדה ולהתפרנס. כיום, בגלל חוסר ההכנסה, אחזקת המשאית נופלת עלי כעול נוסף. ניסיתי למכור את המשאית, אבל מי יקנה אותה, כאשר אין מה לעשות עם משאית? כיום אין לי כל דרך להתפרנס במצב שבו אנחנו נתונים.

עומר ח'אלד מוחמד א-דעלסה, בן 43, נשוי ואב ל-17 ילדים, תושב ג'באליא[44]

אני הבעלים של מתפרה משנת 1976. אני מייצר ומספק בגדי נשים ושמלות לכלות. אני חבר באיגוד בעלי המתפרות ברצועה ובלשכת המסחר ברצועה. השתתפתי במספר תערוכות בעולם הערבי בהן הצגתי את המוצרים שאני מייצר. כ-70% מהתוצרת שלי אני מוכר בגדה המערבית וכ-30% ברצועת עזה. משנת 1976 יכולתי לנוע בחופשיות בין הרצועה והגדה המערבית ובישראל, גם ברכב שלי. קרוב לשני שליש מחומרי הגלם שלי, במיוחד בדים, אני קונה אצל ספקים ישראלים.

ב-21.3.97 פג תוקפו של רשיון המעבר שלי לישראל ולגדה המערבית, שאפשר לי לנוע עם המכונית שלי מעזה לישראל ולגדה המערבית. בין התאריכים 1.4.97 ל-20.4.97 היה סגר. ב-27.4.97 הלכתי למשרד המסחר והתעשייה הפלסטיני וביקשתי לחדש את הרשיון. נתנו לי טופס למלא ומילאתי אותו במקום. לא קיבלתי תשובה לבקשה שלי. אחרי כשבוע הגשתי עוד בקשה. אחרי שבוע נוסף הגשתי בקשה שלישית, אבל גם על בקשה זו לא קיבלתי תשובה.

ניגשתי לסגן יו"ר המת"ק האזרחי הפלסטיני בעזה וביקשתי לברר איתו מדוע הרשיון שלי לא הגיע אחרי שהגשתי שלוש בקשות רצופות ובלי שקיבלתי הסבר. הוא בירר עם הישראלים, וחזר אלי עם תשובה מאוד מפתיעה מבחינתי. הוא אמר לי שמאז ה-6.4.97 אני רשום במחשב הישראלי כמנוע מסיבות ביטחוניות. אני מאוד התפלאתי. הרי לא קרה דבר ולא השתנה דבר אצלי. איך פתאום נכנסתי לקריטריון של סירוב

43. עדותו נגבתה על-ידי נגיב אבו רקייה ב-30.12.97 בביתו של העד בחזאעה.
44. עדותו נגבתה על-ידי נגיב אבו רקייה ב-28.12.97 בג'באליה.

על רקע ביטחוני? מאז הפסקתי לנסות להגיש בקשות חדשות.

העובדה שאין לי רשיון פוגעת קשה מאוד בפרנסתי. העסק שאני מנהל מפרנס ארבע משפחות שכוללות 52 נפשות. יש לנו 26 עובדים שגם הם מתפרנסים מהמתפרה. בגלל שאני לא יכול להגיע לגדה, אני לא יכול להרחיב את העסק שלי ולעבוד עם חנויות חדשות. בנוסף, כל העניינים הכספיים היו מתנהלים בצורה מסודרת יותר אם יכולתי להגיע לגדה. היום אני שולח את הסחורה לגדה, וממתין לטוב ליבו של בעל בוטיק זה או אחר שישלח לי את הכסף. אם הייתי חופשי לנוע, הייתי יוצא עם סחורה מהמפעל בעזה לגדה המערבית, מוכר אותה ומקבל את הכסף שלי במקום. כיום, בגלל שאני לא יכול לנסוע לגדה, נפח הפעילות וההכנסה בעסק שלי ירדו ב-50%.

שעבאן אחמד עבד אל-מועטי סמור, בן 45, נשוי ואב לתשעה ילדים, תושב בני סוהילה שבנפת ח'אן יונס[45]

אני סוחר ירקות ופירות. אני קונה את הסחורה ברצועת עזה ומוכר אותה בגדה המערבית וגם בישראל. עיקר העבודה שלי היא עם חברון, דאהרייה, בית לחם וקלקיליה. היו לי כרטיס מגנטי וכרטיס כניסה לישראל ולגדה המערבית. הכרטיס המגנטי שלי היה בתוקף עד 20.11.96 והרשיון האחרון שלי היה בתוקף עד ה-20.3.96. כאשר פג תוקף הרשיון שהיה לי, הלכתי לחדש אותו במשרד החקלאות הפלסטיני. אחרי כעשרים יום קיבלתי תשובה שלילית דרך הפקיד במשרד החקלאות הפלסטיני שמטפל בהיתרי כניסה לישראל. הוא אמר לי שעל-פי תשובת הישראלים אני מנוע מסיבות ביטחוניות עד 31.12.99.

ב-20.11.97 הלכתי למחסום ארז כדי לחדש את הכרטיס המגנטי אצל הישראלים. שם שאלו אותי מי החברים שלי, מי הם בני המשפחה שלי, האם אני מתפלל או לא ועוד שאלות כאלה. הם גם שאלו אותי אם במקרה שהייתי יודע על סכנה או מזימה להזיק למדינת ישראל הייתי מודיע על כך. אמרתי: כן, אני אודיע לרשות הפלסטינית. כשגמרו לשאול אותי את השאלות, הפקיד הצבאי הישראלי אמר לי: תמתין בחוץ. המתנתי בחוץ כשעה וחצי, ואז הביאו אוטובוס שהסיע אותי יחד עם כל מסורבי הכרטיס המגנטי אל מחוץ לשטח של מחסום ארז והורידו אותנו בגבול השטח של הרשות. הם לקחו לי את הכרטיס המגנטי הישן ולא נתנו לי אחר במקומו.

אני מתפלא על כך שאני מנוע. אף פעם לא נעצרתי על-ידי הישראלים וגם לא על-ידי הרשות ואף אחד מהמשפחה שלי לא נעצר מעולם. לכן אני מתפלא כאשר אומרים לי שאני מסורב בגלל סיבות ביטחוניות שאני לא יודע אותן.

כיום אני לא יכול להגיע לגדה בעצמי ואני מנהל את העניינים דרך הטלפון וגם דרך איש אחר שמטפל בעניינים שלי. אני, כפי שאתה רואה, יושב בבית בחוסר מעש ולא יכול לנהל את ענייני. אני מעריך את הנזק שלי כתוצאה מכך שאיני יכול להגיע לגדה ולהמשיך את העסקים שלי כמו שצריך בכעשרים אלף ש"ח לחודש.

45. עדותו נגבתה על-ידי נג'יב אבו רקייה ב-29.12.97 בבני סוהילה.

סטודנטים

ברצועת עזה ישנן שתי אוניברסיטאות וכמה מכללות להכשרה מקצועית, שמספר המקומות בהן קטן והיצע הקורסים בהן מוגבל. לפיכך, בוחרים סטודנטים רבים מרצועת עזה ללמוד באוניברסיטאות בגדה המערבית. על בחירת מקום הלימודים משפיעות גם סיבות נוספות כמו מרצה מועדף, תכנית לימודים מתאימה יותר או הרצון לחיות במקום אחר. שיקולים מעין אלה משפיעים על סטודנטים בעולם כולו בעת בחירה של מקום לימודים.

בסמסטר השני של שנת הלימודים הנוכחית היו רשומים כ-900 סטודנטים תושבי רצועת עזה באוניברסיטאות בגדה המערבית.[46] רבים מהם הגיעו לאוניברסיטאות בגדה המערבית, בלא שקיבלו רשיון מישראל.

עד חודש מארס 1996 יכלו סטודנטים, לפחות באופן רשמי, לקבל רשיון לצאת מרצועת עזה ולשהות בגדה המערבית. ההליך לקבלת הרשיון היה ארוך ומפרך, ובדרך כלל הסתיים בלא כל תוצאות או בקבלת אישור חודשים לאחר תחילת הלימודים. עם זאת, בעקבות הפיגועים שהיו בישראל בפברואר-מארס 1996, בהם נהרגו 58 אנשים, הוציא אלוף פיקוד המרכז דאז אילן בירן, צו שהורה לכל הסטודנטים תושבי עזה ששהו אז בגדה המערבית לצורך לימודיהם, לשוב לביתם בעזה. מאז מסרבת ישראל להנפיק אישורי מעבר לסטודנטים מעזה.

האיסור הינו גורף וחל על כל הסטודנטים. בתשובה של חיים ישראלי, עוזר שר הביטחון, ל**בצלם** מיום 1.11.96, נכתב: "כידוע, לימודי סטודנטים מעזה באי"ש הופסקו עפ"י צו של המפקד הצבאי באזור, שהוצא בעקבות גל הפיגועים בישראל בחודשים פברואר-מרץ 96, מטעמים ביטחוניים... יחד עם זאת, סוגיית הסטודנטים נבחנת מעת לעת". בתשובה של שר הביטחון יצחק מרדכי לשאילתא של ח"כ עזמי בשארה מיום 25.7.96, נאמר כי "נכון להיום, לא ניתן לאשר לימוד סטודנטים תושבי עזה במוסדות חינוך באי"ש מטעמים ביטחוניים".

בתחילת ינואר 1998 פורסם כי ישראל הסכימה לתת רשיונות לכל הסטודנטים מרצועת עזה הלומדים בגדה המערבית. לפי הפרסומים, ישראל תנפיק רשיונות גם לסטודנטים השוהים בגדה המערבית בלא אישור, תאפשר להם לחזור לרצועת עזה לחג (עיד אל-פיטר), ותתיר להם לשוב לגדה המערבית לאחר מכן.[47]

אולם, למרות הבטחות אלה עד היום ישראל לא הנפיקה רשיונות לסטודנטים. בתחילת פברואר נבדקו רק 100 סטודנטים, מתוכם הנפיקה ישראל רשיונות רק ל-81.[48] לטענת ישראל נדחו 19 הסטודנטים האחרים מסיבות בטחוניות.

טענתה של ישראל כי האיסור שהטילה על הסטודנטים מרצועת עזה להגיע לגדה המערבית נובע מ"טעמים בטחוניים" תמוהה לנוכח הפרסומים בעיתונות מהם עולה כי ישראל מודעת לכך שרוב רובם נמצאים ממילא בגדה המערבית, ללא רשיון, אך היא אינה עושה דבר כדי למנוע זאת.

לאיסור הגורף שהוטל על הסטודנטים יש השלכות רבות. סטודנטים רבים מצליחים אמנם להגיע ללימודים, אולם מאחר ושהייתם בגדה המערבית אינה חוקית בעיני ישראל, הם חיים בפחד מתמיד שייתפסו. בנוסף, בכל פעם שהם נוסעים לבקר את משפחתם ברצועת עזה, הם מסתכנים בכך שלא יוכלו לחזור ללימודיהם. סטודנטים רבים אינם יכולים לסיים את לימודיהם, שכן עקב היעדרותם מהאוניברסיטה הם הפסידו את זכאותם להיבחן. גם כאלה שהצליחו להגיע לאוניברסיטה בסופו של דבר, החמיצו לעיתים את מועד המבחן. בתנאים כאלה, לימודי תואר ראשון נמשכים לא פעם שנים רבות.

---

46. המידע נמסר ל**בצלם** מהפרוייקט לזכויות אדם באוניברסיטת ביר זית.
47. **הארץ**, **מעריב**, 1.1.98. דברים דומים מסר ל**בצלם** בשיחה טלפונית מר שלמה דרור, דובר מתאם הפעולות בשטחים ב-30.12.97.
48. Birzeit Human Rights Action Project Press Release No. 4/98, 8 March 1998. מידע דומה נמסר על-ידי דובר מתאם הפעולות בשטחים, שלמה דרור, במכתבו מיום ה-12.12.97.

הזכות לחינוך היא זכות בסיסית של כל אדם. ישראל שוללת אותה באופן גורף ממאות סטודנטים, בלא שתהיה לכך כל הצדקה. שלילתה של הזכות לחינוך מכל הסטודנטים תושבי רצועת עזה פוגעת לא רק בהם, אלא גם בהתפתחותה ובהתקדמותה של החברה הפלסטינית כולה.

אחמד עבד א-רחמאן אחמד ואדי, בן 23, תושב מחנה הפליטים ג'באליא שברצועת עזה, סטודנט לחינוך באוניברסיטת א-נג'אח בשכם[49]

בשנת 1994 נרשמתי ללימודים באוניברסיטת א-נג'אח. הלימודים היו צריכים להתחיל באוקטובר, ואני הגשתי בספטמבר בקשה לרשיון יציאה מעזה לגדה במת"ק האזרחי בעזה. כל פעם שבאתי לשאול אם הבקשה שלי אושרה, הפקידים אמרו לי להגיש בקשה חדשה. במשך שישה חודשים הגשתי חמש בקשות, ולא קיבלתי רשיון.

בסוף חודש אפריל 1995 יצאתי מהרצועה בדרך לא חוקית. התגנבתי לתוך אוטובוס שנסע מהרצועה לגדה וכך הגעתי לאוניברסיטה. הגעתי חודשיים אחרי שהתחיל הסמסטר השני. התחלתי את הלימודים בחודש מאי 1995 ולמדתי עד סוף הסמסטר ביוני 1995. למדתי גם סמסטר קיץ כדי להשלים את כל הלימודים שהפסדתי וגם את הסמסטר הראשון של השנה הבאה מאוקטובר 1995 עד פברואר 1996.

ב-20.2.96 היה עיד אל-פיטר ואני נסעתי לעזה כדי לחגוג את החג עם המשפחה שלי. הגעתי למחסום ארז בשעה 16:00. נתתי להם את הכרטיס המגנטי, שלא היה בתוקף כבר בערך שנה. החייל במחסום הראשון נתן לי לעבור. במחסום השני החייל ביקש את הרשיון שלי, ואני אמרתי לו שהרשיון נמצא בעזה. הוא אמר לי לשבת בצד. הוא עשה עלי חיפוש, היכה אותי והשפיל אותי. אחרי שעתיים הגיעו למקום אנשי קישור פלסטינים ואז שחררו אותי.

אחרי חופשת החג, ב-23.2.96, הלכתי למשרד הקישור האזרחי הפלסטיני ושם אמרו לי שיש לי רשיון לנסוע לגדה. ביום ראשון, 26.2.96, היו פיגועים בירושלים ובאשקלון. ביום שני, 27.2.96, הלכתי למת"ק הפלסטיני לשאול אם ומתי נוכל לחזור לשכם. הם אמרו לי שאין מעבר וכל הרשיונות שהיו בוטלו וצריך להוציא רשיונות חדשים. הגשתי בקשה לרשיון חדש אבל הבקשה שלי נדחתה. התחלתי לעבוד כנהג וכל פעם שהזדמן לי נכנסתי למת"ק לשאול מה עם הרשיון שלי. בכל הפעמים אמרו לי שאין רשיונות. עבדתי כנהג עד ה-10.7.96, והפסדתי את הלימודים של הסמסטר השני.

בסוף החלטתי לנסוע לגדה דרך מצרים. ב-18.7.96 נסעתי למעבר רפיח, אבל הישראלים החזירו אותי ואמרו לי שהדרכון שלי לא מופיע במחשב. למחרת אמרו לי שיש שביתה בנמל ולא נתנו לי לעבור. רק ביום השלישי הצלחתי לעבור. הגעתי לקהיר ב-21.7.96, וב-22.7.96 טסתי לעמאן. בשדה התעופה בעמאן נתנו לי מכתב שאני צריך לבקר אצל השב"כ הירדני בעמאן. לא הלכתי כי פחדתי שיעכבו אותי. נשארתי חמישה ימים בירדן, וב-27.7.96 נסעתי לגשר אלנבי ומשם לשכם.

כשהגעתי לאוניברסיטה רציתי להירשם לסמסטר קיץ, אך אמרו לי שהוא התחיל חודש לפני ושאין טעם, אז הפסדתי גם את הסמסטר הזה. בינתיים עבדתי בשכם במפעל גלידה.

ביום שישי, 20.9.96, גיהצתי את הבגדים שלי והתכוננתי לשנת הלימודים שהיתה צריכה להתחיל למחרת. השותפים שלי לדירה, כולם סטודנטים מעזה, נכנסו לדירה. הם הציעו לעזור לי לגהץ. שאלתי אותם למה פתאום אתם עוזרים לי לגהץ? הם לא ענו וכיבו את הטלוויזיה. שאלתי אותם למה הם מכבים את הטלוויזיה, דווקא יש שירים יפים. הם שמו קלטת של קוראן בטייפ ואז הם אמרו לי שאמא של אחד מהסטודנטים שלומדים איתנו נפטרה. למחרת הם אמרו לי שמי שנפטרה באמת זאת אמא שלי והם סיפרו לי סיפור אחר, רק כדי שאני אהיה מוכן נפשית לקבל את הידיעה על אמא שלי.

אז התברר לי שאמי נפטרה ב-16.9.96, ואני ידעתי על זה רק ב-21.9.96. פתחתי בית אבלים בדירה השכורה שלי בשכם. לא יכולתי לחזור למשפחה שלי להלוויה. עכשיו כבר חודש דצמבר ועדיין לא ראיתי את המשפחה שלי מאז שאמא שלי נפטרה. אני לא יודע מתי אני אוכל לחזור אליהם, ואיך אני אחזור לבית שאמא שלי לא מחכה לי בו.

---

49. עדותו נגבתה על-ידי נג'יב אבו רקייה ב-14.12.96 באוניברסיטת א-נג'אח בשכם.

עבד אל-כרים עבד אל-קאדר אל-ערג'א, בן 20, תושב רפיח, סטודנט שנה ג' להנדסה אזרחית באוניברסיטת ביר-זית[50]

התקבלתי לאוניברסיטה לשנת הלימודים 95-96, שהתחילה ב-8.9.95. ניסיתי לקבל אז אישור לצאת מעזה לאוניברסיטה, אבל כל הבקשות שלי נדחו ולכן הפסדתי את הסמסטר הראשון של שנת הלימודים.

רק ב-12.12.95 קיבלתי רשיון יציאה, אבל זה היה כבר סוף הסמסטר. יצאתי מעזה רק לקראת הסמסטר השני, שהתחיל ב-5.2.96, ומאז אני נמצא באוניברסיטה. האישור שניתן לי ב-12.12.95, היה לתקופה של ארבעה חדשים, ולא היתה כל אפשרות לקבל אישור חדש או להאריך את האישור שקיבלתי. מאז שיצאתי לא חזרתי לעזה בכלל, ואני נמצא בביר-זית בלי רשיון.

אני מסתובב בלי תעודת זהות, כי אם יתפסו אותי ויראו שהכתובת שלי בעזה, מיד יעצרו אותי ויחזירו אותי לעזה. כשעוצרים אותי אני אומר להם שאני מהגדה וששכחתי את תעודת הזהות בבית ואז יש סיכוי שהם יעזבו אותי. יש עוד סטודנטים מעזה שלומדים בביר-זית, וכולנו באותו מצב. אנחנו התרגלנו למצב הזה. מדי פעם, כשיש פיגועים או בעיות אחרות, אנחנו מפחדים שיבואו לביר-זית ויעצרו אותנו.

בתקופה שלא הייתי בבית בעזה היו הרבה אירועים במשפחה, שרציתי להשתתף בהם אבל לא יכולתי. למשל, אחי ואחותי התחתנו ולא יכולתי להשתתף בחתונות שלהם, ורק בירכתי אותם בטלפון. אני מאוד מתגעגע להורים שלי ולארבעת האחים שלי, שלא ראיתי מאז שיצאתי מעזה. אני רק מדבר איתם בטלפון, פעם בשבוע. לפעמים אמא שלי שולחת לי משהו עם אנשים מהרשות הפלסטינית שיוצאים לרמאללה.

אני מאוד רוצה לחזור לעזה, ומקווה שיתנו לנו אישורים או שיפתחו את המעבר הבטוח. אם לא יסדירו את העניין, אני מתכוון להישאר בביר-זית עד שאסיים את לימודיי. אני מפחד שאם אסע לעזה, לא יתנו לי אישור לצאת ולחזור לביר-זית. יש הרבה סטודנטים שנסעו לעזה באמצע הלימודים, ואז לא יכלו לחזור ולהשלים את הלימודים.

מוחמד זידאת, בן 24, תושב מחנה הפליטים שאטי שברצועת עזה, בוגר מנהל עסקים באוניברסיטת ביר-זית[51]

סיימתי את לימודיי במנהל עסקים לפני ארבעה חודשים, יחד עם כמה סטודנטים אחרים מעזה. הגשתי דרך המת"ק ברמאללה בקשה כדי לחזור לעזה ואני לא מצליח לחזור עד היום. הגעתי לביר זית בפעם האחרונה בדצמבר 1996. הלימודים היו אמורים להימשך ארבע שנים, אבל לי לקח שבע שנים.

התחלתי ללמוד באוניברסיטה ב-5.11.91. כשהתחלתי ללמוד, היה לי רצון גדול ללמוד, אבל בגלל המצב אתה מאבד הרבה מוטיבציה ורצון. אתה כל הזמן חושב על המשפחה, על המצב, על עצמך. כל הדברים האלה מאוד מתסכלים והשפיעו לרעה עלי ועל הציונים שלי. אני זוכר שבשנת 1991, צה"ל היה נכנס אלינו כל יום למגורים. לא היינו יכולים ללמוד בכלל, אפילו שהיית מצליח ללמוד ולהכין זה היה משפיע לרעה. מאז שהתחלתי ללמוד לא למדתי קורס שלם אף פעם. כל פעם הלך לי חודש פה חודש שם בזמן שחיכיתי לרשיון. בשנים 1994-1995 נשארתי בביר-זית במשך שנה וחצי בלי לחזור הביתה.

אני זוכר שבהתחלה, בשנת 1991 אפילו לא היינו צריכים להשיג אישורים. אחר כך בקשו כרטיס מגנטי, אחר כך אישורים בצבעים שונים, אחר כך אישורי שהייה, ובסוף לא נתנו אישורים בכלל.

בחודש מארס 1996, עצרו אותי ועוד הרבה סטודנטים מעזה ושלחו אותנו חזרה לעזה. הייתי אמור לסיים את הלימודים באותה שנה, אבל הצלחתי לחזור לאוניברסיטה רק בדצמבר 1996, דרך מצרים וירדן. מאז אני נמצא בביר-זית. כל יום אני מפחד שהם יבואו לעצור אותי.

התחושה שלי היא שאנחנו זרים במולדת שלנו. יותר קל לנסוע לכל מקום בעולם מאשר להגיע לרמאללה. אני, למשל, ארבעה חודשים אחרי שסיימתי את הלימודים לא מצליח לחזור הביתה. אני לא יודע איך לתכנן את החיים שלי, איפה לעבוד ומה לעשות.

---

50. עדותו נגבתה על-ידי פואד אבו חאמד ב-7.10.97 באוניברסיטת ביר-זית.

51. עדותו נגבתה על-ידי פואד אבו חאמד ב-8.10.97 באוניברסיטת ביר-זית.

מאדה עז א-דין אחמד אבו ח'טב, בת 21, תושבת מחנה הפליטים ח'אן יונס, סטודנטית למתמטיקה במכללת המדעים ברמאללה[52]

התקבלתי ללימודים במכללת המדעים ברמאללה לשנת הלימודים שהתחילה בספטמבר 1994. התחלתי ללמוד במכללה רק בדצמבר 1994, בגלל שרק אז קיבלתי רשיון לצאת מרצועת עזה. בסוף השנה הראשונה חזרתי לעזה. בשנת הלימודים השניה קיבלתי רשיון רק ב-24.11.95. בפברואר 1996, באמצע שנת הלימודים השניה, חזרתי הביתה לחופשת החג. לאחר החג היה סגר בגלל הפיגועים, ולא הצלחתי לקבל רשיון חדש. בשנה השלישית קיבלתי רשיון ב-11.12.96 לנסוע לגדה למשך שלושה ימים. נסעתי לגדה ונשארתי שם עד ה-10.7.97, אז חזרתי לח'אן-יונס ומאז אני כאן.

שנת הלימודים הרביעית התחילה ב-13.9.97. בגלל הפיגועים האחרונים והסגר לא הגשתי בכלל בקשה לרשיון לנסוע לגדה. רק ב-2.10.97, אחרי שהיו הקלות בסגר, הגשתי בקשות במת"ק הפלסטיני שבח'אן יונס ובמשרד הראשי של המת"ק בעזה.

מאז חזרתי שבע פעמים לשאול אם הבקשה שלי אושרה, וכל הזמן אומרים לי שאין עדיין תשובה. בפעם האחרונה, ב-15.10.97, אמא שלי הלכה לברר במת"ק בעזה, והאחראי אמר שהם לא קיבלו עדיין כל תשובה לבקשה שלי. הוא אמר לה שאני רשומה במחשב כסטודנטית והמדיניות של ישראל לגבי סטודנטים לא ברורה.

בינתיים אני יושבת בבית ומפסידה הרבה לימודים. אני חוששת שאאבד את שנת הלימודים הזו ולא אוכל לסיים את התואר.

52. עדותה נגבתה על-ידי נג'יב אבו רקייה ב-18.10.97 במחנה הפליטים ח'אן יונס.

פגיעה בעבודתם של ארגוני זכויות אדם

האיסור על מעבר חופשי בין הגדה המערבית לרצועת עזה פוגע גם בעבודתם של ארגוני זכויות אדם פלסטיניים. חלק מהארגונים עובדים הן בגדה המערבית ובהן ברצועת עזה, ולצורך תיאום בין הסניפים, תכנון פעולות עתידיות והשתלמויות, צריכים העובדים בהם לעבור בין שני אזורים אלה.

עבודתם של ארגוני זכויות האדם נחוצה לצורך פיקוח על מצב זכויות האדם בשטחים. בין השאר עוסקים הארגונים בהתרעה על הפרות חמורות, תיעוד המצב, ניסיון לשיפור המדיניות בתחום זכויות האדם וסיוע לפרט. הגבלת התנועה הנכפית על עובדי הארגונים פוגעת לכן לא רק בזכותם לתנועה חופשית אלא גם באנשים שעל זכויותיהם מגינים הארגונים.

חסן שיבלי חסן אל-ברגותי, בן 47, תושב רמאללה, מנהל המרכז לדמוקרטיה וזכויות עובדים[53]

אני מנהל את המרכז לדמוקרטיה ולזכויות עובדים. המשרד הראשי שלנו נמצא ברמאללה, ויש לנו סניף ברצועת עזה. מטרת המרכז היא להנחיל לציבור הרחב את עקרונות הדמוקרטיה ולהגביר את המודעות לנושא. עניין מיוחד מוקדש להגברת המודעות של עובדים לזכויותיהם. אנחנו מעבירים קורסים והרצאות בנושא, ויש לנו מספר מרצים מהגדה המערבית. במסגרת עבודתי אני נוסע הרבה בין הגדה לעזה, הן משום שאני מעביר חלק מההרצאות בעצמי והן משום שאני צריך לפקח על פעילותו של הסניף בעזה.

עד שנת 1995, כל בקשה שהגשתי לרשיון לעזה אושרה והיה לי גם רשיון כניסה קבוע לישראל. בשנים 1996 ו-1997 הגשתי שלוש בקשות לנסוע לעזה. כולן נדחו. את הבקשה האחרונה הגשתי באוקטובר 1997. את כל הבקשות הגשתי דרך המת"ק האזרחי הפלסטיני ברמאללה ואנשי המת"ק אמרו לי בכל הפעמים שהבקשה נדחתה, מבלי להסביר לי מדוע. ביוני 1997 נסעתי לירדן ובסוף אוקטובר טסתי לחו"ל דרך שדה התעופה בן גוריון. לכן משונה בעיני שדווקא לעזה לא נותנים לי להיכנס.

לפני כשבוע הגשתי בקשה נוספת לכניסה לעזה, אבל עד היום לא קיבלתי תשובה. אין כל סיבה למנוע ממני חופש תנועה בין הגדה לרצועת עזה בארץ ובמולדת שלי.

מוחמד דהמאן, בן 45, תושב עזה, מנהל סניף המרכז לדמוקרטיה ולזכויות עובדים בעזה

מקרה זה טופל על-ידי המוקד להגנת הפרט

מוחמד דהמאן הוא מנהל הסניף של המרכז לדמוקרטיה ולזכויות עובדים בעזה, שמרכזו ברמאללה. כמו כן הוא מכהן כיו"ר הארגון הכללי לעובדי המסחר והשירותים הכלליים בעזה, ומשמש כחבר מועצת המנהלים של הקבוצה הפלסטינית להגנה על זכויות האדם שמושבה בירושלים וכחבר הוועדה המייעצת למגאזין "זכויות האנשים" הממוקם בירושלים.

מר דהמאן נעצר מספר פעמים בעבר. בשנת 1972 הוא נעצר, נשפט בבית-משפט צבאי, נידון למאסר ושוחרר במאי 1985. בינואר 1988 הוא נעצר במעצר מנהלי לשישה חודשים. באוגוסט 1989 הוא נעצר שוב, נשפט, נידון למאסר ושוחרר ביולי 1993, לאחר שתקופת מאסרו קוצרה מסיבות בריאותיות. מר דהמאן נעצר גם על-ידי הרשות הפלסטינית, בשל היותו פעיל זכויות אדם.

במהלך השנים מאז שחרורו קיבל מר דהמאן מספר רשיונות יציאה מרצועת עזה. בשנת 1993 הוא קיבל אישור כניסה לישראל לצורך טיפול רפואי. בשנתיים האחרונות הוא קיבל מספר פעמים אישור לצאת מרצועת עזה לחו"ל דרך מעבר רפיח. למרות זאת, כל הבקשות שהגיש כדי לנסוע לגדה המערבית נדחו.

53. עדותו נגבתה על-ידי נג'יב אבו רקייה ב-10.12.97 ברמאללה.

ביוני 1997 פנה **המוקד להגנת הפרט** בעניינו ללשכת היועץ המשפטי בעזה וביקש לקבל אישור כניסה לישראל כדי שיוכל להגיע לגדה המערבית ולירושלים במסגרת עבודתו. בתשובה נמסר כי הבקשה נדחית "מטעמים ביטחוניים". בנובמבר 1997 שב **המוקד להגנת הפרט** ופנה ללשכת היועץ המשפטי, בבקשה להנפיק למר דהמאן רשיון כניסה לגדה המערבית, לצורך השתתפות בקורס הדרכה מטעם המרכז הערבי לפיתוח ברמאללה. גם בקשה זו נדחתה, הפעם בלא כל נימוקים.

וידא מוחמד זוהיר א-שריף, בת 31, תושבת חברון, עובדת בארגון "אמנסטי אינטרנשיונל"[54]

אני מתאמת את פעולות אמנסטי אינטרנשיונל ברמאללה. התפקיד מחייב אותי לעבודה גם בגדה המערבית וגם ברצועת עזה, כדי לחזק את הפעילות של אמנסטי בשטחים.

בפברואר 1997 הגשתי בקשה לרשיון כניסה לעזה, לצורך השתתפות במפגש שהיה קשור לעבודה שלי. הרשיון ניתן לי חודש אחרי היום בו היה צריך להתקיים המפגש, אז לא נסעתי. באוקטובר 97 נערך כנס בעזה בעניין זכויות אדם. הגשתי בקשה לנסוע לעזה. סניף אמנסטי בישראל התערב לטובתי ולטובת עוד שלושה פעילי אמנסטי בגדה, אבל זה לא עזר ואף אחד מן הפעילים בגדה לא קיבל רשיון.

כפעילה בארגון לזכויות אדם אני מוחה על הגבלת תנועתי. בעולם הנאור נהוג לכבד את עבודתם של פעילי זכויות האדם ולאפשר להם למלא את תפקידם ללא הגבלה.

בסאם עלי מוחמד אקרע, בן 35, תושב העיר ג'באליה, עובד במרכז הפלסטיני לזכויות האדם בעזה[55]

אני תחקירן במרכז הפלסטיני לזכויות האדם שבעיר עזה. במסגרת עבודתי אני צריך להגיע לגדה המערבית, כי אנחנו מארגנים פעולות גם בגדה.

עד סוף חודש נובמבר 1997 היה לי כרטיס מגנטי שאפשר לי לקבל רשיון מעבר לישראל ולגדה המערבית. ב-29.12.97 הלכתי למחסום ארז כדי לחדש את הכרטיס המגנטי שלי.

יש אוטובוס שמוביל מאזור התעשייה עד למשרד בו מחדשים את הכרטיסים המגנטיים. לאוטובוס עולים רק עם אישור מאנשי הביטחון הפלסטיניים. לפני ואחרי העלייה לאוטובוס ערכו על גופי חיפוש, כמו לשאר הנוסעים. במשרד מסרתי את תעודת הזהות והכרטיס המגנטי שלי ונתנו לי אישור שמסביר את שהייתי במקום, ושמאשר שהמסמכים שלי נמצאים במת"ק. ערכו לי עוד פעם חיפוש גופני ובדיקה ביטחונית וישבתי להמתין עד שיקראו לי.

כשהגיע התור שלי, קראו לי להיכנס לקצין התלונות. נכנסתי אליו. הוא שאל אותי על פרטי האישיים. הוא שאל אם אני מתפלל ואם נעצרתי בעבר. אמרתי שכן, נעצרתי ל-22 חודש בגלל יידוי אבנים. הוא שאל לאיזה ארגון אני שייך. אמרתי לו שאני לא שייך לאף ארגון פוליטי. הוא שאל אותי איפה אני עובד. אמרתי לו שאני עובד במרכז הפלסטיני לזכויות האדם. הוא צחק ואמר: מה, יש זכויות אדם בעזה? אתה מסורב לקבל כרטיס מגנטי. בסוף הוא אמר: טוב, אני אעביר את חוות דעתי לוועדה שתדון בערעור על הפקעת הכרטיס המגנטי שלך. תחזור אלי בעוד שבועיים. החייל החזיר לי את תעודת הזהות חזרה ואמר לי: תבוא רק בעוד חודשיים. אל תבוא לפני זה.

54. עדותה נגבתה על-ידי נג'יב אבו רקייה ב-17.12.97 בירושלים.
55. עדותו נגבתה על-ידי נג'יב אבו רקייה ב-30.12.97 בעזה.

מסקנות

בהסכמי אוסלו התחייבה ישראל להפעיל "מעבר בטוח" בין רצועת עזה לגדה המערבית. מאז מתנערת ישראל מהתחייבות זו, ובכך היא מפרה לא רק את ההסכמים, אלא גם את זכויותיהם של אלפי בני אדם. ההצהרה בהסכמי אוסלו, לפיה הגדה המערבית ורצועת עזה מהוות "יחידה טריטוריאלית אחת", מבוססת על מציאות דמוגראפית של תלות הדדית ושל קשרים משפחתיים, כלכליים וחברתיים המתקיימים בין שני האזורים.

ההגבלות הגורפות המוטלות על תנועתם של תושבי השטחים אינן יכולות להחשב כמיועדות למנוע סיכונים בטחוניים. זאת כיוון שההגבלות מוטלות, באופן שרירותי, על כל אוכלוסיית השטחים, ולא רק על מי שהוכחה מעורבות אישית שלו במעשי אלימות. אין מדובר אם כן באמצעי בטחון בלבד, אלא בצעדים עונשיים במהותם, המהווים ענישה קולקטיבית, האסורה על-פי המשפט הבינלאומי.

איזון בין צורכי הביטחון של ישראל לבין זכותם של תושבי השטחים לחופש תנועה נעשה כבר בהסכמים שנחתמו בין ישראל והרשות הפלסטינית. בחתימתה על הסכמים אלה, התחייבה ישראל לראות ברצועת עזה ובגדה המערבית יחידה טריטוריאלית אחת, והסכימה להפעלת מעבר בטוח בין שני אזורים אלה, תוך קיום הסדרים ביטחוניים שסוכמו אף הם.

מדיניותה של ישראל מעלה חשש כבד כי בכוונתה לנתק בין רצועת עזה לגדה המערבית וליצור בכך שני אזורים נפרדים שבשליטת הרשות הפלסטינית.

העובדה שהיום לפלסטינים קל יותר להכנס לישראל ולעבוד בה מאשר לעבור בין שני אזורים אלה, מחזקת חשש זה.

בין אם ישראל התכוונה לכך ובין אם לאו, לאי הפעלתו של המעבר הבטוח ישנה משמעות פוליטית וחברתית. הניתוק בין הגדה המערבית לרצועת עזה מונע פיתוח של חיים חברתיים, כלכליים ופוליטיים משותפים לתושבי שני האזורים וכתוצאה מכך, נוצרות, בהכרח, שתי חברות פלסטיניות, שהקשר ביניהן רופף.

הפעלת המעבר הבטוח היא בבחינת המינימום הנדרש בכל הנוגע לזכותם של תושבי השטחים לחופש תנועה. שימוש במעבר, כפי שהוגדר בהסכמים, תלוי בקבלת רישיון מישראל. הגבלה זו, גם בהתחשב בזכותה של ישראל לשמור על בטחון אזרחיה, פוגעת בזכויותם הבסיסית של תושבי השטחים לחופש תנועה. **בצלם** סבור שהמעבר בין שני אזורים אלה צריך להיות חופשי, שכן יש לראות בהם, כפי שסוכם בהסכמי אוסלו, יחידה טריטוריאלית אחת. עם זאת, **בצלם** סבור כי על ישראל לקיים, בשלב זה, לפחות את ההסדרים להם התחייבה.

בצלם קורא לממשלת ישראל ולרשות הפלסטינית להגיע בהקדם לפתרון מוסכם לגבי הפעלת המעבר הבטוח, כך שתתאפשר תנועה בין רצועת עזה לגדה המערבית ולחתור לפתרון שיאפשר תנועה חופשית בין שני האיזורים.

תגובת דובר לשכת מתאם הפעולות בשטחים

-1-

מדינות ישראל
משרד הביטחון

משרד הבטחון
לשכת מתאם פעולות הממשלה
ביהודה שומרון יחבל עזה
טלפון: 03-6975351/02
פקס: 03-6976306
תת 2326
11 במרץ 98
י"ג באדר התשנ"ח

לכבוד
"בצלם"

הנדון: דוח "בצלם" בנושא המעבר הבטוח

1. בהסכם הביניים, הוחלט על העיקרון של המעבר הבטוח. ההסכם קבע ששיטת ההפעלה תעלה לדיון בין שני הצדדים. כל עוד לא הסתיים הדיון ולא נחתמו עקרונות ההפעלה. אין אפשרות להפעיל את המעבר הבטוח.

2. ללא קשר להפעלת המעבר הבטוח, פועל משרד הביטחון באמצעות האום פעולות הממשלה בשטחים לשיפור וקידום מצב הכלכלה בשטחים. מתאם פעולות הממשלה בשטחים, האלוף יעקב אור רואה חשיבות מרכזית בקידום נושא הכלכלה וגורס שיש לקדם נושאים אלו ללא קשר להתקדמות המו"מ המדיני. פעילות זו נעשית, לא במקום המעבר הבטוח, שיפתור חלק מהבעיות, אלא כפעילות העומדת בפני עצמה. פעילות זו תמשיך גם לאחר הפעלת המעבר הבטוח.

3. להלן פירוט הפעילות המבוצעת ע"י תאום פעולות הממשלה בשטחים במטרה לשפר את הכלכלה ואיכות החיים של הפלסטינים באיו"ש ובעזה:

א. מעבר משאיות בין עזה לאיו"ש. התאום אישר הפעלת קו משאיות פלסטיניות מחברון לעזה ובחזרה. קו נוסף שבוצע, מעזה לאזור רמאללה. לא מופעל בשלב זה בשל אי רצון של הרשות הפלסטינית להפעילו. נפח תנועה של משאיות בקו זה הוא כ- 900 בשנה.

ב. השיפור במצב הכלכלי מתבטא בעליית מספר המשאיות העוברות דרך כל המעברים. בשנת 1996 עברו בממוצע 11,962. בשנת 1997 עברו בממוצע 15,178.

ג. גם בנושאי יצוא אחרים חלה עלייה משמעותית. למשל בנושא יצוא הירקות מעזה יש הכפלה של היצוא. בשנת 96 עמד יצוא הירקות מעזה על 1500 טונות. בשנת 97 הגיע היצוא ל 3200 טונות. יצוא תות שדה בשנת 96 היה 800 טונות, ובשנת 97 הגיעו 1200 טונות. עליה יש גם בכל ענפי היצוא האחרים כמו הלבשה, הנעלה, ריהוט ומוצרים אחרים.

ד. הרצון שלנו לשפר את נושא המעברים בא לידי ביטוי גם לאחרונה. רק לפני מספר שבועות התחלנו להעביר את ו-הדרים מעזה לירדן, דרך גשר אלנבי. שיפור זה בוצע לאחר מו"מ בן נציגנו לבין השלטונות הירדנים ובן נציגנו לנציגי הרש"פ.

101107

ה. ישראל מאפשרת מעבר 600 פלסטינים בו זמנית מאיו"ש לעזה ומעזה לאיו"ש לצורך ביקורי משפחות. עד כה מכסה זו לא נוצלה במלואה. כמו כן אנו מתירים מעבר נוסף של פלסטינים מטעמים הומניטריים ומטעמים אחרים.

ו. ישראל הציעה לפלסטינים אפשרות מעבר של תושבי עזה הרוצים לנסוע לירדן דרך גשר אלנבי. כשלב ראשון הצענו שמעבר זה יהיה בליווי. הרשות הפלסטינית לא אפשרה הפעלת הסדר זה עד כה.

ז. אפשר להוסיף לרשימה חלקית זו את כניסת 50 אלף פלסטינים לעבודה בישראל מידי יום, 12 אלף סוחרים ועוד אלפי פלסטינים הנכנסים לישראל לצורך לימודים, טיפולים רפואיים, מפגשים ופעילויות שונות. אפשר להוסיף גם את אותן מוניות פלסטיניות המאושרות לעבור דרך ישראל.

ח. ישראל קבעה מכסה של 1200 משפחות לשנה במסגרת איחוד משפחות. לצערנו, רק השנה התחלנו בישום תהליך זה משום שהרשות סירבה להעביר לנו את השמות של המשפחות. בעזה נמשך התהליך כרגיל בזכות שיתוף הפעולה מצד הרשות בהעברת השמות.

ט. כמו כן אנו עוסקים בתנועת משקיעים ומתן רשיונות קבע, זאת במטרה לעודד השקעות של אנשי עסקים בשטחים.

לסיכום, הפעילות הענפה שאנו עושים במטרה להקל על החיים באיו"ש ובעזה אינה תחליף למעבר הבטוח אך אנו בדעה שאין להמתין שהמו"מ בנושא המעבר הבטוח, כמו המו"מ בנושאים אחרים, יגיע לסיומו כדי לקדם את היחסים הכלכליים חברתיים בינינו לבין תושבי איו"ש ועזה.

ברור לנו שקידום נושא אזורי תעשיה בשטחי הרשות, ארגון מפגשים בין אנשי עסקים פלסטיניים לאנשי עסקים ישראליים, עידוד השקעות באזורי תעשיה ברשות וטיפוח הקשרים הכלכליים והחברתיים, חשובים ליצירת עתיד טוב יותר הן לישראל והן לפלסטינים. ברור לנו שמעבר בטוח ישפר מצב זה, למרות שלא ברור לנו עד כמה השיפור יהיה משמעותי.

4. סוגיה אחרת שהועלתה בדו"ח היא נושא הסגר. כפי שמנינו בסעיף חמש, למעשה אין סגר במובן הקודם שלו אך יש מגבלות תנועה שנגזרות ממצב הביטחון. כאן המקום להזכיר שתושבי מדינת ישראל נמצאים עדיין תחת איום של פיגועי טרור. בשנה החולפת היינו עדים לשני פיגועי מתאבדים בירושלים, ואם לשפוט על פי איומי החמאס ועל פי חשיפת חוליות הטרור וכוונת הפיגועים שלהם, איום זה טרם פחת.

5. העדויות שמביא "בצלם" בנושא מניעת כניסתם של פלסטינים לישראל או מעברם דרך ישראל מדברות בעד עצמן. לרגע לא ציפינו שאדם שנמנעה כניסתו לישראל מסיבות ביטחוניות יצהיר בפני תחקירני "בצלם" על פעילותו בארגוני טרור. העובדה שישראל מאשרת ל- 12 אלף סוחרים, ללמעלה מ- 50 אלף פועלים ולעוד אלפי פלסטינים, להיכנס מידי יום לישראל, מעידה שאין כוונה למנוע מאנשים תמימים את הכניסה לישראל אלא רק מאותם אנשים שיש לנו חשש שהם ינצלו זכות זו כדי לפגוע בביטחון תושבי המדינה.

6. אנו לא מתיימרים לשנות את המצב הכלכלי בעזה ובאיו"ש תוך זמן קצר. אנו מודעים לעובדה שהמצב בשטחים רחוק מלהיות מצב טוב. אבל תאום פעולות הממשלה בשטחים דוגל במדיניות של שיפור מתמיד תוך לקיחת סיכון ביטחוני מסוים. אנו רוצים שהמחר יהיה טוב יותר מהיום שהוא טוב יותר מאתמול.

7. לגבי סטודנטים כמה הערות למען הדיוק:

101107

א. להערכתנו יש כיום כאלף וחמש מאות סטודנטים מעזה הלומדים באיו"ש והם נמצאים שם ללא היתר.

ב. כצעד ראשון, הסכימה ישראל לאפשר מתן רשיון ל - 100 סטודנטים שאין להם בעיה ביטחונית. הרשות הגישה עד כה 131 שמות. עשרים ושתים סטודנטים לא אושרו מסיבות ביטחוניות. שמונה סטודנטים נמצאים בבדיקה ומאה ואחד סטודנטים אושרו. עד כה לקחו את הרשיון 44 סטודנטים. הובטח לרש"פ שגם סטודנטים ששהו באיו"ש ללא אישור ועברו את הבדיקה הביטחונית, לא ירשמו כמנועי כניסה לישו"אל.

ג. אין לנו מגמה כללית למנוע מעבר סטודנטים דרך ישראל. יש מאות סטודנטים הלומדים במוסדות חינוך בישראל גופא. מטרתנו להסדיר מעבר סטודנטים תוך שמירה על האינטרס הביטחוני של מדינת ישראל.

לסיכום : למרות האילוצים הביטחוניים והקשיים בתהליך המדיני מדינת ישראל פועלת בתהליך הדרגתי לשיפור המצב הכלכלי חברתי של תושבי איו"ש ועזה. אנו לא מדברים על הרגשה סובייקטיבית של תושב זה או אחר, אלא על נתונים כלכליים מוכחים. העברות הכספים מישראל לרשות בגין קי זוזי מסים, אגרות מעבר ומסים אחרים מצביעים על עליה ניכרת. העברות הכספים בשנת 1995 עמדו על פחות מ - 80 מיליון שקל. בשנת 1997 הם צמחו ליותר מ - 180 מיליון ש"ח. גם הכנסות הרשות בשנת 97 הגיעו ליותר מ - 800 מיליון דולר, לעומת פחות מ- 700 מיליון דולר בשנת 96. נתונים אלו מצביעים על שיפור במצב הכלכלה הפלסטינית ואנו נמשיך בעשייה כדי לחזק מגמה זו.

בברכה,

שלמה דרור

דובר המתפ"ש.

101107